

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2016

Bc. Monika Kunrtová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Diplomová práce
Bc. Monika Kunrtová

Islámský extremismus a jeho důsledky v mezinárodní politice

Olomouc 2016

vedoucí práce: Mgr. David Hampl, P.hD.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 23. 6. 2016

.....

Podpis autora práce

Poděkování

Děkuji Mgr. Davidu Hamplovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci.

Obsah

Úvod	8
1 Politický islám a islámský extremismus	10
1.1 Vymezení islámu	10
1.1.1 Korán	11
1.2 Vznik islámu	12
1.3 Počátky islamismu	13
1.4 Salafismus	15
1.4.1 Wahhábismus	17
1.5 Islámský fundamentalismus.....	17
1.6 Islámský extremismus.....	20
2 Politický islám a jeho role v mezinárodní politice.....	22
2.1 Egypt.....	22
2.1.1 Muslimští bratři	22
2.1.2 Džihád v Egyptě	25
2.2 Libye	26
2.3 Maghribské země.....	27
2.3.1 Hnutí islámského směru	27
2.3.2 Alžírsko	28
2.4 Súdán	29
2.5 Irák.....	30
2.6 Írán.....	31
2.7 Afghánistán.....	32
2.8 Indie	33
2.9 Pákistán.....	33
3 Projevy islámského extremismu v politické praxi	35
3.1 Kolonialismus	35

3.2	Vývoj politického islámu v 2. polovině 20. století.....	36
3.3	Irácko-iránská válka.....	37
3.3.1	Sunnité a Šité.....	37
3.3.2	Příčiny vpádu Iráku do Íránu.....	37
3.3.3	Průběh války.....	38
3.3.4	Obsazení Kuvajtu.....	40
3.4	Krize na Blízkém východě.....	42
3.5	Terorismus.....	44
3.5.1	Teroristický džihád.....	47
3.5.2	Taliban.....	47
4	Politický extremismus po 11. září 2001.....	49
4.1	11. září 2001.....	49
5	Současný vývoj islámského extremismu.....	52
5.1	Arabské jaro.....	52
5.1.1	Arabské jaro v Tunisku.....	54
5.1.2	Arabské jaro v Alžírsku.....	55
5.1.3	Arabské jaro v Egyptě.....	55
5.1.4	Arabské jaro v Sýrii.....	57
5.1.5	Arabské jaro v Libyi.....	59
5.1.6	Saúdská Arábie.....	61
5.1.7	Hamás a Fatah.....	61
5.1.8	Hizballáh.....	62
5.2	Islámský stát.....	62
6	Pedagogická aplikace.....	65
	Závěr.....	69
	Seznam zkratek.....	70

Seznam použité literatury	71
Seznam elektronických zdrojů.....	73
Anotace	76
Seznam příloh.....	77

Úvod

Cílem mé diplomové práce je charakterizovat Islámský extremismus a jeho důsledky v mezinárodní politice. Zmíněné téma má svůj počátek již v 7. století a ovlivňuje mezinárodní politiku i ve 21. století. Státy celého světa jsou navzájem propojeny, jednak díky médiím, multikulturalismu ale zejména také díky politické či ekonomické spolupráci mnoha zemí. S politickými či ekonomickými zájmy je spjata i řada problémů. Jedním z nich je právě islámský extremismus. Mnozí spojují danou problematiku pouze se zeměmi na Blízkém východě. Ovšem v dnešní době ovlivňuje islámský extremismus politiku celého světa. Jako příklad můžeme uvést teroristické útoky v New Yorku 11. září 2001, které zasáhly politiku téměř celého světa. K pochopení islámského extremismu je nutné hlouběji nahlédnout do historie sahající až ke kolonizaci Blízkého východu.

Cílem této diplomové práce je objasnit vývoj islámského extremismu v jednotlivých zemích na Blízkém východě, seznámit se s představiteli islámského extremismu a s jejich idejemi. Diplomová práce zahrnuje také pedagogickou aplikaci zmíněné problematiky do výuky Základů společenských věd na gymnáziu.

Práce je rozdělena do šesti kapitol, v nichž se budeme snažit dosáhnout cíle diplomové práce na základě prostudování odborné literatury. Práce vychází z publikací odborníků zabývajících se problematikou extremismu, islamismu, náboženství a kulturních odlišností.

První kapitola diplomové práce se věnuje islámu, islamismu, islámskému fundamentalismu a s ním spojenému extremismu. Tímto tématem se zabývá český islamolog a arabista Luboš Kropáček ve své knize *Islám a západ: historická paměť a současná krize*, také český politolog Pavel Barša v knize *Západ a islamismus: střet civilizací, nebodialog kultur?* a také český arabista Miloš Mendel ve své knize *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu*. Na salafistické hnutí se zaměřuje americký diplomat a arabista Quintan Wiktorowicz v díle *Anatomy of the Salafī Movement*. Radikálním hnutím islamismu wahhábismem se zabývá americký islamista profesor David Commins v knize *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*.

Ve druhé kapitole se zaměříme na jednotlivé státy, jejichž politické strany či hnutí ovlivnily rozvoj islámského extremismu. Této problematice se věnuje Miloš Mendel v knize *Náboženství v boji o Palestinu* a také Luboš Kropáček ve své knize *Blízký východ na přelomu tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*.

Třetí kapitola se zabývá projevy islámského extremismu v politické praxi. Objasníme si nejvýznamnější konflikty, které zasáhly do mezinárodní politiky. Pro tuto kapitolu byla

stěžejní kniha *Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988* od českého diplomata Ivana Brože.

Čtvrtá kapitola pojednává o tom, jak se změnilo vnímání politického extremismu po teroristických útocích 11. září 2001. Danou problematikou se zabývá ve své knize *Ropa a krev: Americko-irácké války 1990-2003* český publicista a novinář Martin Novák. Na Irák se zaměřuje také Roman Joch v knize *Proč právě Irák? Příčiny a důsledky konfliktu*.

Pátá kapitola se zabývá přeměnou autoritativních režimů, kterou známe pod názvem Arabské jaro. Srovnává průběh této přeměny v jednotlivých zemích. Arabským jarem se zabývá převážně český arabista Ondřej Beránek ve své knize *Arabská revoluce – Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Přeměnou autoritativních režimů pojednává také český politolog docent Marek Loužek v knize *Arabské jaro rok poté – naděje, nebo zklamání?*. Příčinami Arabského jara se zabývá také Daniel Křížek v knize *Arabské jaro – příčiny, průběh, důsledky – II.díl Sýrie a Arabský poloostrov*. Na válku v Sýrii se zaměřuje britská novinářka Christiane Amanpour v článcích *Syrian Violence Continues* a také libanonský novinář Ben Hubbard v článku *Syria Rebels Divided at Times Violent*.

V diplomové práci bude použita komparativní metoda a metoda analýzy dokumentů. Záměrem je čerpat z publikací jak českých tak i zahraničních arabistů.

Šestá kapitola je zaměřena na pedagogickou aplikaci dané problematiky na gymnáziu. Obsahuje 1 přípravu na hodinu, která se vztahuje k tématu islámského extremismu. Cílem pedagogické aplikace je nalézt vhodný způsob zařazení dané problematiky do vyučování v předmětu *Základy společenských věd* na gymnáziu, aby došlo k aktivnímu zapojení žáků do hodiny a k rozšíření jejich poznatků.

1 Politický islám a islámský extremismus

V této kapitole se budeme věnovat islámu. Zaměříme se na nejdůležitější aspekty, které jsou s tímto náboženstvím spojeny. Seznámíme se s počátky islamismu, které úzce souvisí s evropskou kolonizací. Definujeme islámský fundamentalismus a s tím související směry.

1.1 Vymezení islámu

Islám odvozen od arabského slovesa aslama znamená v překladu podrobit se, odevzdat se bohu, dosáhnout stavu míru. Islám patří mezi světová náboženství, k jehož víře se hlásí více jak jedna miliarda věřících. Objevuje se na několika kontinentech a v desítkách zemí. Jeho počátky můžeme nalézt na Arabském poloostrově. *„Stoupenci islámu se od počátku cítili jako společenství s politickými ambicemi. Nestal se pouze kultem nebo etickou normou lidí odmítajících žít v poměrech své doby, ale byl zároveň právním kodexem, který obsahoval stále přesnější a složitější představu o každodenním životě, mezilidských vztazích, trestním právu, státoprávním uspořádání a vztahu k nemuslimskému okolí.“*¹ Postupně se z něj stávala státní ideologie. Klade důraz na pevný životní řád, formuluje přesné představy o světě a člověku, vyjadřuje právní vztahy k Bohu a určuje život ve společnosti.

*„Islám je nepochybně velké světové náboženství, k němuž se s různou hloubkou přesvědčení a osobního přijetí hlásí asi miliarda dvě stě milionů našich současníků. K náboženskému jádru víry se přimykají mravní a právní normy, které muslimům vyznačují, jakou životní cestou se mají ubírat. Vypracovali je středověcí právníci na základě Koránu a tradic o Muhammadových naučeních.“*² Vůdčí osobnosti dnešního islámu tyto normy doplňují a někdy i nově vykládají. Pro každodenní život muslimů jsou podstatné také kulturní vzory. Společenské rysy, určeny místními zvyky, jsou odlišné v různých zemích. Islám nemá církevní organizaci, nemá žádné ústředí. Má však duchovní autority. Prostí věřící hledají radu u islámských učenců (ulamá) či právníků. Někteří z nich jsou považováni za autority v rámci celého státu a někteří i v mezinárodním rámci.

¹ PAVLINCOVÁ, HELENA. *Judaismus Křesťanství Islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. s.565.

² KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s.76

1.1.1 Korán

To co mají všichni muslimové společné, je uznávání Koránu, který je považován za zjevené slovo Boží. „Korán tvoří 114 kapitol, tzv. súr. Každá súra se skládá z koránských veršů – ája. Celkem Korán obsahuje 6236 veršů.“³ Autorita Koránu v muslimském světě je mnohem vyšší autorita než Bible na Západě. Pro muslimy představuje Korán hlavní zdroj informací, nejen v oblasti náboženské, ale také v běžném každodenním životě. Koránem by se měli řídit i muslimské vlády. Tato povinnost vládnout podle něho je zmíněna v několika verších. „Bože veliký, vládce království! Ty dáváš vládu, komu chceš, a odebíráš ji, komu chceš. Ty povyšuješ, koho chceš, a ponížuješ, koho chceš, v ruce Tvé je dobro a Tys věci každé mocen.“⁴ Z výše zmíněného verše je zřejmé, že Bůh uděluje vládu tomu, komu chce. Věřící jsou potom povinni podřídit se představiteli moci. „Vy, kteří věříte! Poslouchejte Boha a poslouchejte posla a ty, kdož mezi vámi mají autoritu! A jste-li ve sporu o nějakou věc, předejte její rozhodnutí Bohu a poslu – jestliže věříte v Boha a v den soudný! A to bude nejlepší a povede k nejkrásnějšímu výsledku.“⁵ Korán jako nejvyšší autorita islámu však neposkytuje mnoho rad v oblasti politické organizace. V Koránu je jen málo veršů, které se týkají vlády a politiky.

Muslimové považují Korán za svatou knihu zjevenou od Boha, kterou je možno interpretovat, avšak nelze ji měnit. Islámské právo bylo člověku dáno a společnost se musí právu přizpůsobit. Není možné vytvářet vlastní zákony, které by odpovídaly na vznikající problémy běžného života. Největší problém je, že Korán bývá často neurčitý v oblasti světských záležitostí. Základem etiky v islámu je pro člověka vzor v Bohu, zejména v jeho božských vlastnostech, které má věřící následovat. V rámci etiky je v islámu kladen důraz na milosrdenství, poctivost, vlídnost, bratrské chování k bližním a pomoc chudým, nemocným a trpícím. Korán kromě krádeže, loupežného přepadení, cizoložství či opilství, nestanovuje žádné tresty za porušení pravidel. Obecně odkazuje islámské právo na svědomí. Ani v Koránu, ani v sunně není mnoho zmínek, týkajících se lidských práv, nenajdeme je v takové podobě jako v západních zemích. Podle islámského práva jsou nejdůležitější tzv. práva společenská, která mají chránit především muslimské společenství jako celek, což by mělo

³ HRBEK, Ivan. *Vznešený Korán*. Praha: A.M.S. trading, 2007. s.47.

⁴ MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. s.35

⁵ Tamtéž, s.36

zaručit jeho stabilitu a základní práva pro všechny občany. Súry v Koránu jsou formulovány tak, že i protikladnou interpretaci. V Koránu je zmíněno rovnost všech věřících před Bohem. Avšak existují čtyři výjimky nerovnosti v Koránu – nerovnost společenská, ekonomická, generová a náboženských menšin.⁶

Islámské právo – šaría pojímá vztah mezi Bohem a lidstvem jako smluvní vztah mezi Pánem a jeho služebníky. Islámské právo je odlišné od ostatních tím, že se nejedná o právo určitého státu, ale o právo osob určitého vyznání. V islámském právu neexistuje dualismus církve a státu. Nemůže existovat jiné právo, jelikož zdrojem veškerého práva je Alláh. V islámu se právo a náboženství nerozlišuje. Islámské právo je velmi obecné, upravuje nejrůznější oblasti lidského chování, někdy velmi podrobně. Zahrnuje zejména všechny aspekty života muslimů. Islámské právo je specifické také často svou nevyvratitelností. Většina norem postrádá sankci.⁷

1.2 Vznik islámu

„Islám vznikl počátkem 7. století ve střední Arabii jako přísně monoteistické učení, které zvěstoval prorok Muhammad Ibn Abdulláh nejprve v rodné Mekce a od vynuceného odchodu v roce 622 v Medíně.“⁸ Islámská nauka je tvořena pěti základními pilíři: „Nauka o jedinství Boha, nauka o prorocích, nauka o andělech, nauka o soudném dni a trestu za hříchy a nauka o predestinaci.“⁹ Jeho ideologie je postavena na učení, které říká, že Bůh stvořil svět a člověka, prostřednictvím proroků předával svou vůli lidem. Jelikož lidé odmítli učení proroků, byl vybrán jeden z proroků – Muhammad, aby zvěstoval konečné zjevení – Korán. Korán byl zjeven Arabům a ti se měli ubírat směrem víry v jediného Boha a získat pro islám celé lidstvo. Korán je považován za pravé slovo boží. Pro muslimy představuje Korán velkou úctu.

Islám se šířil i po Muhammadově smrti, nejdříve prostřednictvím vojenské expanze – džihádu a později díky obchodu a kultuře. V polovině 7. století se začali odlišovat názory na postavení nejvyšších nábožensko-politických hodností – imáma a chalífy. Větev, která byla

⁶ HRBEK, Ivan. *Vznešený Korán*. Praha: A.M.S. trading, 2007. s.210.

⁷ MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. s.39.

⁸ PAVLINCOVÁ, HELENA. *Judaismus Křesťanství Islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. s.565.

⁹ Tamtéž

později známa pod názvem sunnitě, prosazovala názor, aby v čele obce stál chalífa volený předními muži z vládnoucí rodu Kurajš. Proti nim stála druhá větev šíat Alí, což byli stoupenčí Alího. Podle nich by se imámem měl stát pouze člen Prorokovy rodiny, tedy Alímu a následně jeho potomstvu. Třetí větev představuje chárídža, která tvrdí, že imámem by měl být zvolen ten nejzbožnější muslim bez ohledu na jeho původ. Sunnitě představují asi 90% muslimů, šíité přibližně 10% a chárídžovci jsou zastoupeni v menších enklávách.

Za základ islámské teologie je považován pojem jedinstvo boží. *„Za nejtěžší hříchy je považováno přidružení k Bohu jiná božstva, odpadlictví od víry, úmyslné působení rozvratu obce a státu, cizoložství a krádež nad stanovené minimum.“*¹⁰ Náboženští vzdělanci – ulamá jsou považováni za vykladače a tvůrce práva. Soubor právního systému se nazývá šaría. Právní systém byl sestaven na základě Koránu. *„Muslim je vůči bohu povinen plnit pět sloupů víry – arkán: vyznání víry, modlitba, předepsaná almužna, půst v měsíci ramadánu a pouť do Mekky.“*¹¹ Sunnitě uznávají čtyři právní směry: hanífovský, málikovský, šáfi'ovský a hanbalovský. Oproti tomu šíité mají svůj vlastní právní systém.

Islámské politické teorie byly ustanoveny podle Muhammadovy způsobu vlády. *„V prvním období přední mužové obce volili do jejího čela toho nejváženějšího z řad Prorokových mekkánských druhů, a ten přijal titul nástupce Posla Božího – Chalífat.“*¹² Období prvních čtyř chalífů je považováno za zlatý věk islámu. Po zavraždění čtvrtého chalífy Alího se vlády dědičně ujali Umajjovci. Většina muslimů jim vyčítá, že zavedli typ panovnické moci a přestali sloužit Zákonu. Od hlavního proudu se odloučily dva směry chárídža a šía. Chárídža lpí na přísném dodržování ideologických postulátů a uznává všeobecnou rovnost. Dnes chárídža označuje radikální, revoluční a extremistické sekty. Šía považuje za jedině vládce imámy z Prorokovy rodiny.

1.3 Počátky islamismu

Islamismus může vyjadřovat obnovu, oživení nebo návrat k islámským hodnotám. M. Rodinson definuje islamismus jako: *„politický aktivismus projevující se jako úsilí vyřešit pomocí náboženství všechny společenské a politické problémy a současně obnovit integritu*

¹⁰ PAVLINCOVÁ, HELENA. *Judaismus Křesťanství Islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. s.566

¹¹ Tamtéž

¹² KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.63.

věrouky.¹³ V tomto politickém směru nemusí islamismus směřovat k určitému fanatizmu, kdy se používá násilí k dosažení cíle. Avšak z praxe víme, že extremismus není vyloučen. Islamismus ve smyslu politického aktivismu bývá často označován jako islámský fundamentalismus.

V 19. století v rámci evropské kolonizace se začaly vyvíjet dvě formy muslimské obrany, zpočátku náboženské a později nacionalistické. V 19. století ulamové šířili myšlenku svaté války, která pomůže nastolit šariu. Do zmíněné kategorie můžeme zařadit súdánské hnutí mahdíja, hnutí sanúsíja v Libyi a Čadu a další. Turecko, Írán či Egypt si začali budovat základy nových států. Snažily se modernizovat své společnosti „shora“. Tento přístup si osvojila Socialistická strana arabské obrody (Baas) v Íráku a Sýrii. Na konci 60. let 19. století se do popředí dostával islamismus jako náboženská varianta odporu, způsobená neúspěchem předešlé politické generace. Islám reprezentoval politický program revoluční proměny světa.

V 19. století byl islámský svět ovlivněn evropským kapitalismem v průběhu kolonialismu, kdy se islámští politici a myslitelé setkali nejen s vyspělými armádami, ale také s hodnotami demokracie a s liberálním kapitalismem v oblasti hospodářství. Tyto hodnoty chtěl Západ vštípit islámskému světu. Jednotlivé země reagovali na kolonialismus různými způsoby s ohledem na tradice a na aktuální stav společnosti. Společným rysem této reakce byla snaha o reformu islámu a o změny ve vzdělání. Reforma se netýkala pokroku, ale návratu k původnímu vzoru islámu za předpokladu využití některých hodnot Západu.

„Islámský reformismus je ryze západní akademický název pro široký proud snah o nápravu islámu návratem k ideálu původní obce věřících. V užším smyslu se pod reformismem chápe heterogenní intelektuální hnutí vznikající v druhé polovině 19. století jako reakce na prudce se rozvíjející politické a myšlenkové kontakty s Evropou.“¹⁴ Muslimští vzdělanci, kteří byli ovlivněni evropským moderním myšlením a vzdělaností, si uvědomovali existenci určité propasti mezi islámem a reálným životem věřících. Reformátoři čerpali v Koránu a ve sbírkách tradic, aby v jejich textech našli důkaz o tom, že se islám nebrání určité modernizaci. Podle M. Mendela si reformismus obecně kladl za cíl návrat islámu k jeho původní podobě, ne změnu či úpravu podle západního stylu. Návrat ke zdrojům a tradici předků, která byla pokládána za trvalý a nadčasový vzor. Témata, která chtěli reformátoři změnit, se týkala

¹³ MULLER, Zdeněk. MV1994-1 Muller.pdf. *Islamizmus – rizikový jev mezinárodních vztahů?* [online]. [cit. 2.6.2016]. Dostupný z: <https://mv.iir.cz/article/view/878/930>.

¹⁴ MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem. Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., 2008. s.45.

zejména nápravy společensko-politického uspořádání, právního systému, etických norem v každodenním životě a politického vztahu ummy či chalífátu k nemuslimskému okolí.

Počátkem 20. století se reformisté opět soustředili na věroučné otázky a jejich vysvětlení. Vždy vycházeli ze dvou zdrojů islámu – Koránu a sunny, kladli důraz na soulad výkonné moci a právních znalců.

Abychom mohli lépe porozumět islamismu, je důležité pochopit jeho historické pozadí předcházející národně-osvobozené vlny v muslimských a arabských společnostech po 2. světové válce.¹⁵

Součástí nacionalistického hnutí arabských států v 50. a 60. letech 20. století bylo první stádium dekolonizace. Arabská elita používala pojmy jako „socialismus“ či „národ“. Postupem času však idea národa a národního státu ztrácela význam a dala podnět ke vzniku určitého vakua, které bylo způsobeno neúspěchy nacionalistů, socialistů či liberálů v muslimských zemích. Vzniklé vakuum začali vyplňovat islamisté. Muslimské země prošly po 2. světové válce dvěma typy modernizace – modernizací revoluční a modernizací konzervativní. Oba tyto přístupy se snažily o přizpůsobení muslimské společnosti evropské modernitě. Islamismus jakožto politické hnutí je také spjato s modernizací, protože se stává politickou ideologií, která slibuje splnit očekávání, která se nepodařilo naplnit ani socialismu, liberalismu či konzervatismu. Podle programu islamistů by měla být etika, ekonomika a politika sjednocena do jednoho organického celku. Základem by měl být „boží zákon“ – šari’a, která je formulována v Koránu a sunně. Politickou ideologii islámu lze shrnout do tří tezí. Vláda zkažené byrokratické moci státu má být nahrazena suverénní vládou boží, sociální nerovnosti, způsobené kapitalistickým trhem mají být odstraněny a nahrazeny rovností a univerzální umma, rozdělena do několika teritoriálních států by měla být sjednocena.¹⁶

1.4 Salafismus

Salafija je podle L. Kropáčka hnutí islámského reformismu, které se soustředovalo na konci 19. století v Egyptě. Důsledkem západní koloniální nadvlády hlásali muslimové po určité obrodě islámu. Ta měla spočívat v návratu k čistotě islámu prvních generací muslimů a

¹⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.65.

¹⁶ Tamtéž s.67.

návratu ke Koránu. Domnívají se, že jen původní interpretace islámu očištěná od všech pozdějších vlivů je správná.

Významným představitelem tohoto hnutí v Egyptě byl Rašíd Ridá, který později inspiroval Hasanna al-Banná, zakladatele Muslimského bratrstva. Salafismus se neobjevuje poprvé až v 19. století, ale našli bychom ho po celou dobu islámu. Základem tohoto hnutí je doslovné lpění na praktikování islámu z dob předků. Vedou se různé diskuze, kdo přesně k těmto předkům patří. Islámští učenci se shodli, že jsou to současníci proroka Muhammada. Raní salafisté vedení Muhammadem Abdou (1849-1905) se snažili navrátit k původním kořenům islámu. Jejich následovníci odmítali jakoukoli změnu a požadovali zavedení práva šaría.¹⁷

Jádro salafistického vyznání je tawhíd, neboli víra v jednoho Boha. Zahrnuje tři body. První je tvrzení, že Bůh je jediný tvůrce světa a suverén vesmíru, druhý tvrdí, že boží vlastnosti jsou jedinečné a nic se jim nevyrovná a třetí hlásá, že Bůh jako jediný má právo na to, aby byl někým uctíván. Tyto tři složky tawhídu jsou pro salafisty velmi důležité, podle nich je člověk považován za pravého muslima. Salafistické hnutí je velmi členité, avšak všechny salafisty spojuje společné vyznání víry a shodnou se na základních náboženských otázkách jako původ Boha, Koránu, základy víry, role lidského rozumu a další. Vyznání poskytuje salafistům určité návody pro každodenní život a postup při vytváření právních postojů na současné problémy.¹⁸

Zdůrazňuje jedinečnost Alláha, odmítá tedy jakékoli svaté a jejich uctívání. Tawhíd říká, že vše je jasně dáno v Koránu a sunně a není třeba jakýchkoli dalších interpretací těchto textů. Z toho důvodu bývají salafisté někdy označováni za stoupence doslovnosti.

Pojem salafija je velmi široký, nemůže být vymezen pouze jednou konkrétní skupinou a ani jej nelze zařadit do jedné určité doby. Stoupenci tohoto proudu mají různé náboženské vzory, ať je to Ibn Hanbal, nebo například Muhammad Abulwahráb. Tato ideologie se v průběhu času měnila a vyvíjela, reagovala na různé změny ve společnosti.

¹⁷ WIKTOROWICZ, Quintan. *Anatomy of the Salafi Movement*. [online]. 2006. [cit. 8.6.2016]. Washington, D.C. Dostupné z: http://archives.cerium.ca/IMG/pdf/WIKTOROWICZ_2006_Anatomy_of_the_Salafi_Movement.pdf.

¹⁸ Tamtéž

1.4.1 Wahhábismus

Učení salafismu sdílí i silně konzervativní forma sunnitského pojetí islámu v Saudské Arábii, wahhábismus. Vznikl na konci 18. století jako výzva k očištění islámu, který byl podle prvních wahhábistů v hlubokém úpadku, byl příliš ovlivněn jinými kulturami a náboženstvím. Zpochybňovali také islámské právní školy a súfismus. „*Wahhábisté tvrdí, že jen oni jsou představitelé pravého nezkaženého islámu a jediná skutečná muslimská komunita. Odmítají jakékoliv jiné formy islámu a domnívají se, že cestou k pravé víře je následování činů proroka Mohameda.*“¹⁹

Tato radikální podoba islámu je spjata s Muhammadem ibn Abdulwahhábem (1703-1792), který bojoval proti uctívání hrobek a svatyní. „*Tvrdil, že islám byl pokřiven cizími vlivy a žádal také návrat ke kořenům víry.*“²⁰ Když byl vyhnán z Ujajny, odešel do oázy Diríja ovládané rodinou as-Saúdů, kterým přísahal věrnost. Wahhábismus se tedy stal oficiálním učením Saúdů a Saudské Arábie. Základ učení Wahhábismu tvoří také tawhíd jako v salafismu. Za základní náboženský text je považován Korán a Sunna. M. ibn Abdulwahháb vyzýval ke svaté válce – džihádu. Domníval se, že je to jediný způsob, jak uchránit muslimskou komunitu. Džihádisté by měli vyrazit do boje, pokud se blíží nepřátelská armáda. Následovníci Abdulwahhába se domnívali, že by všichni muslimové měli následovat příklad proroka a řádně vedených předků.

1.5 Islámský fundamentalismus

Pro intenzivní projevy islámu existuje vedle fundamentalismu i označení islamismus. Islamismus a fundamentalismus vznikly jako reakce na vliv evropské modernizace. Islamismus není tak konzervativní, hlásá návrat k předkům, ale nebrání se ani prvkům evropské modernizace. Islamisté se považují společnost za zkaženou hodnotami Západu. Hlásají návrat k předkům, ale připouští i přijetí moderní společnosti a techniky. Fundamentalismus se vyznačuje neústupností a nesnášenlivostí. Z Koránu si záměrně vybírá jen určitá témata. „*Fundamentalismus je útěk radikalismu, často spjatý s násilím, spolu s odmítáním dostatečné vnímavosti k realitě, racionality a rozvíjení svobody pro jednotlivce a*

¹⁹ COMMINS, David. *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*, University of Bergen Library. [online]. 2006. [cit. 10.6.2016]. Dostupné z: <http://www.ub.uib.no/index-e.htm>.

²⁰ Tamtéž

společnost.“²¹ Fundamentalistické prvky se objevují v řadě náboženství – v křesťanství, islámu, judaismu, hinduismu, buddhismu atd.

Islámská obrodná hnutí usilují o návrat k víře předků. Mezi tato hnutí patří saúdsko-arabská wahhábíjja. Jádrem tohoto hnutí je islám doby Prorokovy a jeho prvních čtyř chálífů. Islám v 19. století má dva proudy. První je tradicionalistický fundamentalismus a druhý je modernistický fundamentalismus, na který později navazuje islamismus. „Většinová část tohoto hnutí postupně přistupuje na kompromis s pluralistickými institucemi modernity, radikální menšina sklouzává naopak do stále sebevražednějšího a zvrhlejšího teroristického džihadismu.“²²

Tradicionalistický fundamentalismus v 19. století vystupoval proti kolonizaci a byl spjat s tradičními duchovními ulamy. Mezi tyto hnutí patří súdánské hnutí mahdíja, hnutí sanúsíja, Šamilovo hnutí a jiné. Patří sem však i nepolitická a neagresivní ortodoxní hnutí. „Hlásají návrat k dodržování náboženských pravidel každodenního života.“²³

„Modernistický fundamentalismus představuje pokus legitimovat projekt modernizace muslimských společností náboženskou výzvou k návratu k předkům.“²⁴ Tuto myšlenku propagují elity, které si už osvojili moderní evropskou vzdělanost. „Náboženská obroda měla vést k sebezpotvrzení vůči Západu a osvojení z jeho politické a kulturní kurately a zároveň k celkové sociální a politické reformě, která by syntetizovala to nejlepší z evropské modernity a islámské tradice.“²⁵

„Radikálním jádrem jejich programu je podřízení individuálního i společenského života imperativům islámu.“²⁶ V 80. letech 20. století se z islamismu oddělilo radikální a umírněné křídlo. Teroristický džihadismus prosazuje své záměry prostřednictvím brutálních prostředků. „Hlásá totální a mučednickou válku proti bezbožnému Západu a odpadlickým

²¹ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.19.

²² BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.160.

²³ Tamtéž s.161.

²⁴ Tamtéž

²⁵ Tamtéž, s.162.

²⁶ Tamtéž

*režimům muslimského světa.*²⁷ Někteří zastánci tohoto hnutí jej nazývají salafistický džihadismus. Mezi tato hnutí patří Džihád a Gamá'a islámija v Egyptě, Islámská ozbrojená skupina GIA v Alžírsku a jiné. Tato hnutí spáchala několik teroristických útoků v arabských zemích, v Evropě, Africe či USA.

Označení islámský fundamentalismus na konci 20. století upoutal pozornost zejména americké a sovětské žurnalistiky. Zvědavost se zvýšila zejména tehdy, když došlo k revoluci v Íránu (1978-1979). USA těžce neslo politické neúspěchy v Íránu, v Afghanistanu a arabských zemích. Zájmy USA, které byly ohroženy, doprovázely prognózy o islámském extremismu či terorismu. Američtí i sovětsí analytici se soustředili především na extrémní a bojovné projevy islámu, avšak jeho projevy v konformní rovině zůstaly nepovšimnuty. Situace se zlepšila v 80. letech 20. století, kdy v USA, SSSR a v západní Evropě vznikly studie, jejichž cílem bylo postihnout projevy islámu a islámského fundamentalismu v historickém kontextu bez jakýchkoliv předpojatostí. „*Fundamentalismus je nesourodý a vnitřně bohatě strukturovaný projev života části společnosti v dnešním islámském světě. Jde o široce prociťovanou touhu po návratu k mravně ryzím a osvědčeným fundamentům při použití různých podob politické činnosti a celkového okázalého islámského společenského chování.*“²⁸

Podle M. Mendela má islám výjimečné postavení v politice několika zemí, které se obávají cizích civilizačních hodnot Západu, které ovlivňují islámský svět. Fundamentalisté vnímají západní společnost jako někoho, kdo se jim snaží rozvrátit jejich islámský svět. Radikálové se však více obávají vlastních spoluobčanů, kteří přijali západní způsob života.

V průběhu 20. století byla většina islamistických skupin a hnutí ovlivněna dvěma proudy, které pocházejí z dřívějšího období. Jeden z nich je Muslimské bratrstvo, které založil Hasan al Banná v Egyptě roku 1928 a druhý je zastoupen pákistánským Islámským sdružením Džamá'at-e islámi, který vznikl roku 1941 díky Abú'l-A'lá Maudúdímu. Tyto dva proudy vznikly nezávisle na sobě, ale později se vzájemně ovlivňovaly. V průběhu 60. a 70. let 20. století vznikl šiitský islamismus.

²⁷ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.161.

²⁸ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu.* Brno: Atlantis, 1994. s.43.

Umírněné křídlo islamismu Maudúdím, které nezastává radikální představy proti muslimským režimům. Revoluci prosazuje radikální křídlo. Sunnitská větev islamismu si volí své vůdce z řad laických intelektuálů, kdežto šíitští islamisté mají v čele duchovní.

1.6 Islámský extremismus

Islámský extremismus je v poslední době velice používaný pojem, často jej můžeme slyšet v médiích, kdy jsou islámští extremisté spojováni zejména s terorismem. Pojem extremismus je velmi rozsáhlý a neexistuje jednotná, obecně využitelná definice. Avšak můžeme se shodnout, že se jedná o společenský jev založený na určité ideologii, pro kterou jsou příznačné netolerantní myšlenky. Extremismus akceptuje veškeré prostředky, včetně násilných, k prosazení svých cílů.²⁹

M. Mareš definuje náboženský extremismus jako prosazování antidemokratických cílů části z hlavních světových náboženství, přičemž ty jsou v souladu s demokracií. Extremisté odmítají principy jako jsou demokracie, pluralismus, neuznávají rovnost všech lidí a porušují lidská práva. K tomu, aby dosáhli očištění světa, jsou schopni zabít odlišně smýšlející a útočit na stát s nenáviděným režimem. Extremisté se vyznačují aktivismem, fanatismem a hrozbou či užitím násilí. Absolutní víra může u extremistů vyvolat dojem, že musí za každou cenu prosadit cíle této víry. To je jeden ze základních rysů islámských radikálů, džihádistů či teroristů. Věří, že povinností každého muslima je bránit ummu před západním imperialismem a s ním spojené útoky. Extremisté se vyznačují také tím, že se vrací ke zlatému věku islámu a odvolávají se na minulost a srovnávají historické události s dnešní dobou. Vyzývají do boje všechny pravé muslimy, kteří porazí nepřítele, obnoví slávu islámu a znovu ovládnou celé území historického chalífátu.

Náboženský extremismus můžeme rozdělit do dvou kategorií. První představují proudy či směry velkých světových náboženství, které stojí v opozici k demokratickým hodnotám, zatímco sama náboženství ze své podstaty antidemokratická nejsou. Do druhé kategorie můžeme zařadit menší uskupení, především sekty a kulty, které jsou antidemokratické již ze své podstaty. Islámský extremismus můžeme zařadit do první kategorie a můžeme ho definovat jako směr islámu, který má protidemokratické cíle.³⁰

Směry jako je například sáfismus či wahhábismus směřovaly od 70. let 20. století k soudobému fundamentalismu, tyto směry prosazovaly názor, že islám neuspěje bez použití násilí vůči vnitřním i vnějším nepřítelům víry. Tendence k fundamentalismu zapříčinila

²⁹ MAREŠ, Miroslav. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada, 2011. s.43-44.

³⁰ MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum Strategických studií, 2005. s.244-245.

změnu původního reformismu v jeho politicky aktivistickou variantu, která se vzdalovala islámu. V 90. letech 20. století reformisté už odmítali studovat složité islámské věrouky, nechtěli sdílet pravidelný kolektivní život náboženských obcí podle šarií. Fundamentalismus tak získal nové formy radikalizace, pro kterou byla typická masová agresivita a iracionalita. Argumentace reformátorů postrádala nejzákladnější rysy náboženského pojednání. S novými formami politické aplikace přišly například Hamás, Tálibán, al-Káida a další organizace v Iráku. Vše bylo ještě umocněno odmítnutím integrace muslimských komunit do západoevropských společností. O. Roy označuje tyto reformátory za neofundamentalisty nebo postislamisty, kteří se už neztotožňovali s žádným státem a neuznávali vlastenecké hodnoty.

2 Politický islám a jeho role v mezinárodní politice

V následující kapitole se budeme zabývat státy, jejichž politické strany, hnutí či skupinové oddíly svým působením významně ovlivnily rozvoj islámského extremismu. Podrobněji se zaměříme na Muslimské bratrstvo v Egyptě a na jeho působení v jiných zemích. Seznámíme se i s dalšími podstatnými stranami, které měly určitou roli na poli islámského extremismu.

2.1 Egypt

Islámská společnost se dělí na národní kulturní okruhy. Jádrem tvoří arabské země. Arabština je jazyk Koránu, ale také jazyk každodenních modliteb. Nejvíce muslimů žije v jižní Asii. Pákistán je považován za centrum moderního islámského myšlení. Dva další muslimské státy se liší pojetím islámu. Sunnitské, modernistické, prozápadní Turecko a šíitský, islámsky radikální, protiamerický Írán. Mezi arabské státy patří bohaté ropné státy, ale také hladovějící země.³¹

Egypt má přibližně 60 milionů obyvatel, z nichž 90% jsou sunnitští muslimové.

2.1.1 Muslimští bratři

Toto sdružení se ve světě objevuje pod několika názvy. Působí ve většině zemí na Blízkém východě. Hlavní ideou této organizace je heslo „Řešením je islám“. Bratrstvo se stalo politickým vzorem pro mnohé islamistické strany a hnutí v arabských zemích.

V roce 1928 založil Hasan al-Banná organizaci Sdružení muslimských bratří. Bratři začínali propagovat své cíle v mešitách, školách, zakládali nemocnice. V této době byl Egypt okupován Velkou Británií. H. al-Banná viděl bídu egyptských obyvatel v kontrastu s bohatými aktivisty podporující Brity. Bratrstvo mělo v roce 1932 patnáct poboček, v roce 1940 jich bylo asi pět set a v roce 1949 bylo v Egyptě přes dva tisíce poboček. Mravní reformu společnosti chtěl H. al-Banná provést prostřednictvím zásad islámského etického kodexu. H. al-Banná vedl kampaň, díky níž chtěl přesvědčit politiky o jejich bezbožnosti.³²

Když se ke konci 30. let 20. století ukázalo, že egyptská vláda nijak nereaguje na H. al-Bannovy výzvy, ztratil veškeré naděje o nenásilné prosazení svých představ. Začal se tedy připravovat na svržení režimu. K útoku proti vládě Muslimským bratrům pomohla situace

³¹ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s. 114.

³² MENDEL, Miloš. *Náboženství v boji o Palestinu*. Brno: Atlantis, 2000. s.143-149.

v roce 1941, kdy se nacisté snažili dobýt Egypt. Mnozí Egyptané využili tuto příležitost, jak se zbavit britské okupace. V roce 1942 vznikl tzv. zvláštní aparát, tvořený malými skupinami, které se skládaly převážně z mladých lidí, ochotných k sebevražedným akcím. I když Hasan al-Banná neměl ozbrojené skupiny plně pod dohledem, byl odhodlán ozbrojené povstání zahájit. Britská zpravodajská služba však tento pokus zmařila. V bitvě u al-Alamajn v říjnu 1942 byli mnozí členové protibritského povstání pozatýkáni včetně H. al-Banná.³³ Po ukončení války se dosud jednotné hnutí rozdělilo. Hasana Banná jako vůdce nikdo nezpochyboval, lišily se však způsobem taktiky. V severní Africe byl zvláštní aparát poražen nacisty a jejich sabotážní činnost zesílila. V únoru 1945 byl zastřelen probritský premiér Ahmad Máhir a v roce 1948 zahynul další premiér při atentátu. Hasan al-Banná se snažil zabránit dalším podobným útokům, avšak zvláštní aparát jednal nezávisle. H. al-Banná tedy vyzýval k používání politického způsobu boje.

V roce 1949 byl H. al-Banná zavražděn před svým domem za nevyjasněných okolností. Novým vůdcem byl zvolen Hasan Hudajbí. Zvláštní aparát stále existoval a v jeho vedení byl Ab dal-Kádír Auda. Základem státního řízení měl být islámský řád, který podrobně rozpracovali H. Hudajbí a A. Auda. Jádro islámského řádu měly tvořit elitní rodiny přívrženců a hnutí vyznačující se vlastnostmi obsaženými ve známém Krédu Muslimských bratří: *„Vyznávám, že muslim je odpovědný za zdraví, víru a mravnost své rodiny. Všemi svými silami se budu zasazovat o to, aby se má rodina chovala v souladu se šariou. Svě syny nenechám chodit do škol, které se staví proti vzdělání v duchu islámu.“*³⁴

Politickým cílem Muslimských bratří byla islámská reforma společnosti. V průběhu palestinské války v roce 1948 mělo hnutí asi milion členů a vyslali své vlastní oddíly do války. Bratrstvo se rozšířilo i do jiných zemí, kde i v jiné podobě existují dodnes. Na konci 40. let 20. století bylo bratrstvo v Egyptě obviněno z teroristických útoků a bylo rozpuštěno. Bratři se však objevili v době bojů proti Angličanům v Suezském průplavu. V roce 1951 rostlo napětí mezi egyptskou vládou a britskými úřady, které nechtěly stáhnout okupační jednotky. Chtěli udržet kontrolu alespoň nad Suezským průplavem. Situace se vyostřila a některé politické strany organizovaly partyzánské oddíly, které přepadávaly britské vojáky. Muslimští bratři spáchaly několik atentátů a sabotáží, cílem byly britské vojenské posádky. V červenci převzala moc v zemi armáda. Vznikla Rada revolučního vedení (RRV). Muslimští

³³ MENDEL, Miloš. *Náboženství v boji o Palestinu*. Brno: Atlantis, 2000. s.152.

³⁴ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu*. Brno: Atlantis, 1994. s.103.

bratři převrat přivítali, protože sympatizovali s jeho vůdcem. Avšak radikálnější křídlo RRV se nechtělo dělit o moc. V roce 1952 RRV v rámci opatření zrušila monarchii, vyhlásila republiku a zrušila parlament i politické strany. Umírněnější křídlo RRV spolu s Muslimskými bratry chtěla obnovit parlamentní demokracii, avšak radikální křídlo chtělo zachovat vojenskou diktaturu.

V roce 1952 Muslimští bratři podpořili revoluci, která svrhla královský režim. Všechny politické strany byly zakázány, ale bratrstvo mohlo působit dál. V roce 1954 se však bratři pokusili o atentát na plukovníka D.Násira. Bratrstvo bylo následně zakázáno, atentátníci byli popraveni a asi 4000 aktivistů bylo uvězněno. Někteří emigrovali do jiných arabských zemí. Většina členů Muslimského bratrstva byla vězněna v táborech Tura poblíž Káhiry. S vězni nebylo zacházeno slušně, což je vedlo k myšlence, že je lepší zemřít při vzpouře proti bezvěrcům. Jedno ráno se skupina vězňů vrhla na stráž, vzpoura byla potlačena a bylo zabito 21 osob. Tento čin nezůstal utajen a stal se symbolem mučednické smrti v boji za islámský Egypt. Na konci roku 1956 byli propouštěni ti členové, kteří nebyli odsouzeni. Vznikala spontánní sdružení, o která se propuštění vězni opírali. Síť bratří se výrazně rozšířila v letech 1958-1962. Začaly se vyvíjet dvě základní strategické linie. Umírněné křídlo nechtělo dalšími represemi vyprovokovat režim, což by mohlo vést k zániku hnutí. Radikálnější křídlo bylo vytvořeno z řad mládeže, která usilovala o další konfrontaci. Opírala se o názory Sajjida Kutba, který se však nechtěl stát vůdcem hnutí, uznával jeho vedení.³⁵

V roce 1964 v rámci amnestie byli političtí extrémisté, Muslimští bratři, propuštěni z věznic. V témže roce Sajjid Kutb a další aktivisté reorganizovali Muslimské bratří. Situace se zhoršila na jaře roku 1965, kdy se radikální hnutí stávalo nebezpečné. V srpnu 1965 bylo zatčeno celé vedení Bratrstva a o měsíc později byla vesnice Kardása srovnána se zemí a mnoho lidí bylo zabito. Vězni byli mučeni, vedení bylo odsouzeno k smrti a několik desítek členů bylo odsouzeno k nuceným pracím. Muslimští bratří představovali největší vnitřní nebezpečí. D. Násir uskutečnil politický monstrproces, během něhož bylo několik členů vedení v roce 1966 oběšeno.³⁶

Islám za D. Násirovy vlády byl podřízen státu. Spolky a sdružení se podrobovaly úřadům. Politika té doby může být vyjádřena několika typy opatření – rušení, reorganizace,

³⁵ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu*. Brno: Atlantis, 1994. s.115.

³⁶ MENDEL, Miloš. *Náboženství v boji o Palestinu*. Brno: Atlantis, 2000. s.143-149.

usměrňování a zakládání nových institucí. Vše se změnilo po D. Násirově smrti v roce 1970. Znovu nastoupili Muslimští bratři a byl vnímán domácí islamismus.

V roce 1971 byli propuštěni vězni, kteří byli zatčeni v roce 1965. Po nástupu Anwara Sadáta se politický život uvolnil. Po smrti H. Hudajbího v roce 1973 se vůdcem hnutí stal Umar Tilimsání, který byl také A. Sadátův poradce. V letech 1973-1977 byla mezi Bratry a režimem vzájemná loajalita. Od roku 1979 vystupuje U. Tilimsání ostřeji proti režimu, vytýkal mu, že se staví proti svobodě a brání rovnosti.

V roce 1981 pořádal prezident A. Sádát vojenskou přehlídku u příležitosti výročí vítězství ve válce s Izraelem, která se mu stala osudnou. Byl na něj spáchán atentát. Svým zraněným podlehl. Viceprezident Husní Mubárak, který seděl vedle něj ve chvíli atentátu, převzal úřad hlavy státu. H. Mubarak postavil organizaci mimo zákon, prohlásil ji za nebezpečnou. Avšak u obyvatelstva si Bratrstvo získalo značnou oblibu díky charitativní a humanitární činnosti. Založilo několik mládežnických a studentských organizací po celé zemi.³⁷

2.1.2 Džihád v Egyptě

V důsledku krutých prožitků v D. Násirových vězeních se některé menší skupiny rozhodly bojovat. Násilné akce prováděly tři extremistické skupiny. První z nich byla organizace Islámského osvobození, v čele s Palestincem Saláhem Sírrijou. Druhou skupinou vedl A. Mustafá Šukrí. Zavraždili ministra pro náboženské záležitosti a jejich působení skončilo soudním procesem a popravami. Třetí skupina extremistů se seskupila v organizaci Džihád. Hlásali boj za islámský řád, což považovali za povinnost každého muslima. V té době kazatel Umar Abdarrahmán prohlásil, že A. Sádát je nevěřící a zasluhuje smrt, což vykonal člen Džihádu v roce 1981 při vojenské přehlídce. U. Abdarrahmán jako ideový vůdce podněcoval k dalším násilným akcím. V roce 1990 odešel do USA a stál za výbuchem ve Světovém obchodním centru v New Yorku v roce 1993. Až v roce 1995 byl v USA odsouzen na doživotí.³⁸

V 80. letech 20. století extremisté útočili na dvou frontách. První bojovala proti vládě, páchali atentáty na turisty, aby znemožnili hospodářství státu. Značná část extremistů

³⁷ MENDEL, Miloš. *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu*. Brno: Atlantis, 1994. s.127.

³⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s. 117.

bojovala proti egyptské Koptské menšině, útočili proti křesťanským spoluobčanům, chtěli je zapudit a vymýšleli si různá zdůvodnění, která byla proti tradičnímu islámu. Příslušníci hlásající se ke Koptskému náboženství si dodnes stěžují na diskriminaci. Egyptské úřady viní z teroristických činů zahraniční nepřátelský vliv, zejména z Íránu a Súdánu.³⁹

2.2 Libye

Islám v Libyi byl počátkem 20. století ovlivněn působením sanújského bratrstva. „*Sanúsijové usilovali o obrodu islámu osvětou, činorodou prací, přísnou morálkou, misijní činností zaměřenou do afrického vnitrozemí a odporem proti evropskému koloniálnímu pronikání.*“⁴⁰ Sanúsijové bojovali proti italské okupaci ve 30. letech 20. století, za což jim je většina Libyjců dodnes vděčná. Libye vyhlásila v roce 1951 nezávislost a nejvyššímu představiteli řádu byla udělena královská hodnost. Na území však stále zůstávaly cizí vojenské základny. Navíc těžba ropy utužila vztahy k USA a Británii.

1. září 1969 byla svržena monarchie, převrat uskutečnili mladí důstojníci v čele s M. Kaddáfim. Vůči převratu neměl kdo odporovat, jelikož všichni vojenští činitelé nebyli v tu dobu v hlavním městě a král Idris se léčil v Turecku. Monarchie byla zrušena a vůdcové převratu vyhlásili vznik Libyjské arabské republiky. O týden později se lidé dozvěděli, že vůdcem převratu a tajemně „Revoluční rady“ byl Muammar Kaddáfí, který byl až do smrti titulován jako „Bratr vůdce.“ Nikdy neměl žádný oficiální titul, tvrdil, že Libyi vládl lid a to byl důvod k tomu, že nepotřeboval žádný titul či vojenskou hodnost.⁴¹

Pod M. Kaddáfího vedením měla země stejné cíle jako arabská národní jednota. Byly zakládány lidové výbory, revoluční rada nechala zavřít americké a britské základny, pozatýkala vojenské příznivce monarchie a především posílila armádu. Lidé však ocenili dlouhodobé programy rozvoje, čímž se zvýšila jejich životní úroveň.

V roce 1977 byl vyhlášen nástup lidové moci nazýván džamáhíríja. M. Kaddáfí sepsal Zelenou knihu, která se stala základním ideologickým textem. Jádrem textu bylo ustanovení přímé demokracie, bez politických stran a parlamentu. Kniha byla přeložena do několika desítek jazyků a byla přednášena na různých mezinárodních konferencích.

³⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.129.

⁴⁰ Tamtéž s.123.

⁴¹ TELIČKA, Marek. 100+1 zahraniční zajímavost. *Libye: Zlobivé dítě Afriky*. [online]. 18.4.2013. [cit. 25.3.2016]. Dostupný z: <http://www.stoplusjednicka.cz/libye-zlobive-ditko-afriky>.

M. Kaddáfí označoval revoluci za legitimní výraz koránského učení, které je nutno nově vykládat. V roce 1972 byla v Libyi založena misijní organizace Džamíjat ad-dawa al-islámíja, která měla šířit islám v zahraničí. Libyjské pojetí islámu bylo ovlivněno nastolením džamáhíríjského modelu lidové moci. M. Kaddáfí tvrdil, že náboženství nepotřebuje prostředníky, zákon i Korán je podle něj přístupný všem. Postavení duchovenstva bylo zpochybněno. Náboženství se mělo opírat o svobodně a revolučně vykládaný Korán. Majetky islámských nadací byly znárodněny a některé islámské instituce byly uzavřeny.

M. Kaddáfí se od počátku revoluce stavěl proti Muslimským bratřím zejména proto, že odmítají arabský nacionalismus. Represe zahrnovaly hromadná zatýkání a veřejné popravy. Avšak po několika nezdarech se libyjské vedení v roce 1988 rozhodlo jít cestou liberalizace. Byly propuštěny stovky politických vězňů a lidé mohli cestovat do zahraničí. Všeobecný lidový kongres přijal Velkou zelenou chartu lidských práv, která zaručuje svobody a ochranu majetku, rovnost mužů a žen a také právo na náboženskou víru.⁴²

2.3 Maghribské země

Maghribské země se po dosažení nezávislosti vyvíjely rozdílně. Radikální islamismus se vyvíjel zejména v Tunisku, kde byla prosazována modernizace po vzoru západních zemí.

2.3.1 Hnutí islámského směru

V roce 1981 vzniklo v Tunisku Hnutí islámského směru (MTI), které propagovalo konzervativní morálku a náboženské hodnoty. Jeho vůdce byl Rášid al-Ghannúší, profesor filosofie. Hnutí bývá často přirovnáváno s egyptským Muslimským bratrstvem. Hnutí bylo financováno především petrodolarovými sponzory ze Zálivu. V čele stojí Rada a její nejvyšší činitel má titul amír. Hnutí odmítalo násilí, změň chtělo dosáhnout pozvolným vývojem. Bylo považováno za prodemokratické a stalo se první islamistickou skupinou v arabském světě, která výslovně přijala demokratické principy.⁴³

V 80. letech 20. století se objevily radikálnější organizace jako Islámský Džihád či Strana islámského osvobození, jejichž činnost vedla ke konfrontaci s vládou. V roce 1987 byla v Tunisku spáchána série atentátů, ze kterých byli obviněni vůdci MTI a později měli být

⁴² KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.123.

⁴³ TELIČKA, Marek. 100+1 zahraniční zajímavost. *Libye: Zlobivé dítko Afriky*. [online]. 18.4.2013. [cit. 25.3.2016]. Dostupný z: <http://www.stoplusjednicka.cz/libye-zlobive-ditko-afriky>.

popraveni. Situace vyústila až na pokraj občanské války, nakonec byl sesazen prezident a jeho místo nahradil premiér Ben Alí. Ten provedl několik vstřícných gest vůči islámu. MTI se přejmenovalo na Stranu obrody. V letech 1991-1992 došlo k dalším střetům mezi vládní mocí a islamisty. Tuniská vláda znepokojeně sledovala situaci v Alžírsku a chtěla zabránit podobnému vývoji.⁴⁴

2.3.2 Alžírsko

V Alžírsku vládla mnoho let jediná strana Fronta národního osvobození (FLN). V rámci vládního experimentování došlo k poklesu cen ropy, prudký demografický růst zapříčinil hospodářské potíže, zadlužení, rozsáhlou nezaměstnanost atd. Byla požadována plná arabizace. Proti vládní politice rostla silná opozice v islamizaci. Vznikla Islámská fronta spásy (FIS), která byla financována Saúdskou Arábií. Avšak poté, co se postavili na stranu Iráku, finanční pomoc skončila. FIS byla formálně uznána jako politická strana až v roce 1989, čemuž předcházela řada demonstrací, které donutily FLN k ústavní reformě rušící její mocenský monopol. Následné volby vyhrála FIS. Zlom nastal v roce 1992, kdy prezident abdikoval a k moci se dostala armáda. Následující měsíce byly ve znamení konfrontace a FIS byla zakázána. Více než 7000 členů bylo posláno do internačních táborů na Sahaře. Ve FIS se objevovaly radikální názorové proudy a začaly vznikat další ozbrojené skupiny. V roce 1992 vzniklo Hnutí za islámský stát (MEI), které spolupracovalo s Islámským ozbrojeným hnutím (MIA), které vedlo násilný odboj proti státním složkám. Tyto skupiny se zaměřovaly především na útoky na státní složky a symboly státní moci, přičemž jejich hlavním cílem bylo svržení režimu a ustanovení islámského státu revoluční cestou. Avšak MEI v roce 1994 téměř zanikla, jelikož většina jejich bojovníků se přidala k jiným skupinám.⁴⁵

Do opozice se postavily extremistické Islámské ozbrojené skupiny (GIA), které vyvolaly řadu protestů. Nejen západní státy vyčítaly režimu jeho tvrdé represe a nedemokratický způsob obrany. Oproti tomu FIS prosazovala jiné pojetí islámu a snažila se o smířlivější politiku vůči státu. Bylo nutné, aby si FIS založila vlastní ozbrojené skupiny. V roce 1994 tedy vznikla Islámská armáda spásy (AIS). AIS nechtěla útočit na civilisty, jejich hlavním cílem bylo dosáhnout svobodných voleb.

⁴⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.132-133.

⁴⁵ DANIEL, Jan. Afrika, konflikty, studie. *Alžírská občanská válka*. [online] 5.3.2012. [cit. 23.3.2016]. Dostupný z: <http://www.sekuritaci.cz/alzirska-obcanska-valka-1991/>.

Vládnoucí skupiny se snažily dohodnout s umírněnými osobnostmi z FIS. Po řadě neúspěšných jednání se v roce 1995 uskutečnily prezidentské volby.

V roce 1996 GIA spáchala řadu vražedných útoků, za které byla tvrdě odsouzena muslimskými organizacemi v Evropě i v arabských zemích.

2.4 Súdán

Pro Súdán je typická etnická a kulturní různorodost obyvatelstva a spojitost politiky s islámem. Arabizovaný a islámský sever, kde žije asi 70% obyvatel, a černošský jih, kde převažují tradiční křesťanské kultury.

Po vyhlášení nezávislosti v lednu 1956 se v rámci jednání o ústavním pořádku objevily snahy prosadit islámskou ústavu. V čele těchto snah stáli zejména Muslimští bratři a intelektuálové, kteří byli ovlivněni egyptským reformismem. Opozice v čele s tradicionalisty hlásala pozvolnější postup. Zlom nastal v roce 1969, kdy došlo k vojenskému převratu a nastolení diktátorského režimu v čele s Nimajrím Dřafarem Muhammadem. Od roku 1977 se N.D. Muhammad pokoušel dohodnout s tradičními islámskými vůdci. O pět let později vydal tzv. islámské zákony, které byly v souladu se šáriou. Svržením N.D. Muhammadem v roce 1985 se Súdán stal parlamentní demokracií.

Jižní Súdán se již v době vyhlášení nezávislosti ocitl v izolaci od severu a byl vystaven snahám o arabizaci a islamizaci. Místní obyvatelstvo se bouřilo, což vyústilo v ozbrojený boj za odtržení. Nakonec se obě strany dohodly na autonomii pro jih v roce 1972. Avšak Muslimští bratři pokračovali v úsilí o islamizaci a založili Sdružení jižních muslimů, kterému finančně pomáhaly zálivové ropné monarchie. Po té co byly na jihu objeveny velké zásoby ropy, N.D. Muhammad v roce 1983 autonomii zrušil. Na jihu vznikla vojenská složka Súdánského lidového osvobozenického hnutí (SPLM), jejímž cílem bylo osvobození a demokratizace pro celý Súdán. Po převratu v roce 1989 byl v zemi nastolen diktátorský režim v čele s Hasanem Turábím. Byly rozpuštěny všechny politické strany kromě Národní islámské fronty (NIF) a byl nastolen islámský řád. Súdán je považován za první sunnitský islámský stát. V Teheránu se formovaly radikální, revolučně naladěné islámské proudy.⁴⁶

⁴⁶ KROPÁČEK, Luboš, *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.139-145.

2.5 Irák

Irák byl monarchií až do roku 1958, kdy se rozhodl pro revoluční změny. V roce 1968 převzala moc Socialistická strana arabské obrody (BAAS). Od 60. let 20. století začala v Iráku působit šíitská organizace ad-Dawa, jejímž cílem bylo, aby se z Iráku stalo islámské politické zřízení. Irán finančně podporoval Dawu a Irák chránil exulanta Ruholláha Chomejniho. Vztahy mezi bagdádskou vládou a Dawou se vyhrotily po vítězství islámské revoluce v Íránu. S. Husajnov režim postupoval velmi tvrdě proti šíitům, kterým nedůvěřoval. Dawa spáchala několik atentátů na státní představitele, vláda zase nechala zatýkat a popravovat členy šíitů. V roce 1979 nastoupil do čela státu Saddám Husajn. O rok později byl zatčen a následně popraven vedoucí šíitů Muktada Sadr. Tato situace vedla k irácko-iránskému válečnému konfliktu (1980-1988). Na počátku války uprchl do Íránu velký počet iráckých šíitů, kteří zde ustavili Nejvyšší shromáždění islámské revoluce v Iráku. Saddám Husajn se zasloužil o to, aby jej muslimský svět vnímal jako hrdinu islámu, který se staví proti Západu.⁴⁷

Irák byl válkou zadlužen a v roce 1990 zaútočil na sousední Kuvajt, který mu odmítl odpuštění dluh. Spojené státy vypověděly Iráku a společně s dalšími arabskými zeměmi vyslaly své vojáky v rámci operace Pouštní štít na ochranu Saúdské Arábie. S. Husajn vyhrožoval válkou a násilně připojil Kuvajt ke svému území. Iráku byla dána ultimáta, aby stáhl svá vojska z Kuvajtu. Ty však vypršely 17. ledna 1991, kdy zaútočili spojenci v operaci Pouštní bouře. Saddám Husajn začal ostřelovat Saúdskou Arábii a Izrael a nechal zapálit kuvajtské ropné plošiny. Spojenci nakonec donutili stáhnout S. Husajnovy vojáky z Kuvajtu a v roce 1991 bylo podepsáno příměří. Iráku bylo nařízeno zbavit se chemických a biologických zbraní a do země byli vysláni zbrojní inspektoři OSN, kteří měli dohlížet na dodržování příměří.⁴⁸

Na Blízkém východě je podle L. Kropáčka nutné řešit řadu problémů. Jeden z nich představuje urovnání vztahů mezinárodního společenství k Iráku. Irák vytýkal Západu, že používá různé standardy mezinárodního práva vůči nim a jiné vůči Izraeli. Irák v roce 1997 vyzval ostatní státy k vytvoření společné fronty proti Izraeli. *„Irák je již od roku 1991 podroben mezinárodnímu ekonomickému embargu, reparacím a dohledu zvláštní komise UNSCOM, která má zajistit plnou likvidaci nekonvenčních, zvláště chemických a*

⁴⁷ KROPÁČEK, Luboš, *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.152.

⁴⁸ LANG, Václav. Irák – Novinky.cz. *Irák*. [online]. [cit. 23.3.2016]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/irak>.

*bakteriologických zbraní.*⁴⁹ Embargo však ovlivnilo hlavně civilní obyvatelstvo. Největší problém představovala podvýživa a nedostatek léků, což zapříčinilo smrt asi 560 000 iráckých dětí. Arabská veřejnost, některé západní státy a humanitární organizace odsoudily embargo, které nesloužilo původnímu cíli. Režim dokonce odmítl kontrolu komise UNSCOM, což vyvolalo u USA či Británie nutnost vojenského úderu. Obecně sílilo přesvědčení, že ukončení krize může zapříčinit jen odstranění Saddáma Husajna. Dlouho chystaný úder nakonec provedly americké a britské síly v prosinci 1998. Úder zahrnoval raketové a letecké útoky, které byly zdůvodněné jako prevence proti záměrům diktátora Saddáma Husajna. Útoky přijali kladně někteří západní politici, avšak Rusko a arabské země útoky rozhořčily. Irák začal ovlivňovat svou rétorikou část arabských států a také se začaly zlepšovat vztahy s Íránem a Sýrií.⁵⁰

2.6 Írán

V roce 1925 duchovní v čele s plukovníkem Rezá Chánem sesadili vládnoucí dynastii a ujali se vlády. Za jeho vlády byly volby nastaveny tak, aby do nich nemohly vstupovat duchovní. Rezův syn Muhammad byl zpočátku umírněnější k duchovenstvu, to se však v roce 1962 změnilo. Část duchovních, z nichž nejvýraznější byl A. Chomejní, chtěla omezit Muhammadovy pravomoce a podílet se na veřejném životě. Poddle A. Chomejního měla být politická moc podrobena islámským normám, jejichž vykladači by měli být pouze islámští právníci. Oproti této revoluční ideologii se objevila i varianta Alího Šariata, který pracoval s moderními západními pojmy.⁵¹

Stávající režim se vyznačoval policejním útlakem a amerikanizací způsobu života elit. V roce 1977 stoupl počet revolučních vystoupení v čele s intelektuály, studenti a městskou chudinou. Všechny revoluční proudy spojoval požadavek svržení monarchie.

V únoru 1979 se A. Chomejní vrátil z exilu, armáda byla poražena a stát se přeměňoval na islámskou republiku. A.Chomejní se stal vůdcem. Byl schválen volený parlament a byla

⁴⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999. s.215.

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ KROPÁČEK, Luboš, *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.156.

zřízena Rada poručníků, která měla zkoumat zákony, zda jsou v souladu s ústavou a s islámskými zásadami. Revoluce měla protiamerický směr.⁵²

V letech 1980-1988 vedl Írán válku s Irákem, ze které se obě strany navzájem obviňovaly. Válka se později přenesla do Perského zálivu a vedla ke střetu mezi americkým námořnictvem a íránskými ozbrojenými silami v letech 1987-1988. Válku ukončilo přijetí rezoluce OSN o zastavení palby.

Po smrti A.Chomejního v roce 1989 byl určen nástupcem jeho žák Hosejn Alí Montazerí, který však prosazoval demokratický způsob vlády. V roce 1989 byl zbaven funkce. V roce 1997 se prezidentem stal Mohammad Chátámí, který se snažil o sblížení se Západem.

2.7 Afghánistán

V roce 1973 byla svržena vládnoucí monarchie. Vzrůstal odpor se stávajícím prosovětským režimem. V dubnu 1978 po převratu se k moci dostali marxisté z Lidově demokratické strany Afghánistánu (PDPA), v jejichž vedení stál Babrak Karmal, a Nur Mohammad Tarákí. Byla vyhlášena Demokratická republika Afghánistán. Zatímco ve městech přijali nový režim pozitivně, konzervativní venkov se postavil proti němu, jelikož kmenoví vůdci ztratili svá privilegia a mnozí jejich příslušníci byli zatčeni či popraveni.⁵³

V roce 1979 se stal novým premiérem Hafizulláh Amin, který požádal o vojenskou pomoc Moskvu, aby čelil mudžáhídům. V prosinci 1979 vtrhla do země sovětská vojska. „*Boj proti cizí vojenské okupaci se v očích afghánského odboje i zahraničních muslimů stal v plném smyslu džihádem proti neznabožskému dosaženému režimu, jeho ochráncům a jeho cizácké ideologii.*“⁵⁴ Následujících třináct let probíhala v zemi občanská válka, bojovali proti okupaci a dosaženému režimu. L. Kropáček uvádí, že zemřelo přibližně 1,5 milionu Afghánců a 15 000 sovětských vojáků. Podstatnou roli hrál v této válce islamismus. V čele jednoho z nejsilnějších proudů stál Burhánuddín Rabbáni, který stál později v čele Islámského společenství. Sdružovalo zejména Afghánce hovořící persky. Jeden z mnoha proudů islamismu představovala Islámská strana, která vycházela z názorů Muslimských bratří. Jejich

⁵² KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.187.

⁵³ ŠVAMBERK, Alex. Afghanistan – Novinky.cz. *Afghanistan*. [online]. [cit. 22.3.2016]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/afghanistan>.

⁵⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.192.

cílem bylo ustavení islámské republiky. B. Rabbániho Společenství mělo dobré styky s Íránem a opírali se o něho i šíitské organizace, které si v roce 1986 utvořily Stranu jednoty. Jejich společným cílem bylo vyhnat okupanty a ustavit islámský stát. Po nástupu Michaila Gorbačova se začal sovětský kontingent postupně stahovat. Na základě ženevských dohod opustil poslední sovětský voják zemi 15. února 1989.⁵⁵

V roce 1992 byla v Kábulu vyhlášena islámská republika. Do funkce prezidenta byl zvolen B. Rabbáni. Země byla však rozdělena na několik oblastí, které byly ovládány různými bloky.

2.8 Indie

Na počátku na 20. století byla založena Muslimská liga, která chtěla vytvořit samostatný muslimský stát. V srpnu 1947 byla vyhlášena nezávislost a země byla rozdělena. Mnozí muslimové obviňovali hinduisty z diskriminace. Muslimská inteligence šířila myšlenku sounáležitosti a vzájemného ovlivňování islámu a hinduistické kultury.

Jeden z největších problémů představoval Kašmír, kde žili převážně muslimové. Část z nich po vyhlášení nezávislosti obsadila Pákistán, některé obsadilo indické vojsko. V zemi bylo několik militantních organizací, které páchají teroristické útoky mezi sebou. Kašmírští muslimští radikálové a extremisté označují svůj boj za intrádu.

2.9 Pákistán

„Pákistán vznikl na základě myšlenky, že muslimové tvoří zvláštní národ.“⁵⁶ Avšak pojem národ zahrnoval pouze muslimy z jihoasijského subkontinentu. V roce 1949 byla přijata rezoluce, podle které budou moci ve státě žít v souladu s požadavky islámu.

Pákistán se ke konci 20. století vyznačoval růstem násilí. Zejména během občanské války v Afghánistánu, kdy se do země dostávaly zbraně pro mudžáhidy. S tím souviselo i pašování drog, díky kterému se zde vytvořilo příhodné prostředí pro rozmach mafí a gangů.

⁵⁵ ŠVAMBERK, Alex. Afghanistan – Novinky.cz. *Afghanistan*. [online]. [cit. 22.3.2016]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/afghanistan>.

⁵⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. s.210.

Na poli politického pluralismu si jednotlivé národnosti a islámské proudy vytvářely vlastní strany. Došlo k několika násilným střetům mezi muhádžiry a původním místním obyvatelstvem. Muhádžir je označení pro přesídlence z Indie.

Násilí vzrůstalo vlivem náboženství. V roce 1995 upoutaly pozornost střety mezi sunnity a šíity. Násilí se projevovalo také proti hinduistům a křesťanům. Křesťané tvoří v zemi pouze menšinu, jejichž stížnosti na diskriminaci upoutávají zahraniční média.

Politický islám má nejrůznější podoby a je především problémem uvnitř společností v jednotlivých islámských zem. Pro řadu lidí žijících v islámských zemích, představují umírnění islamisté jedinou naději na nápravu poměrů, které jsou poznány korupcí a despotismem. Pro většinu chudých lidí právě oni představují jedinou šanci na získání vzdělání nebo zdravotní péči. Islamisté mnohdy představují jedinou reálnou opozici vůči represivním režimům. Opozici, která se může opřít o skutečnou lidovou podporu a dobré organizační zázemí. To je například případ Tuniska a *Strany obrody* či Egypta a jejich místních poboček hnutí Muslimských bratrů.

3 Projevy islámského extremismu v politické praxi

V následující kapitole se zaměříme na projevy islámského extremismu, které ovlivnily politický vývoj nejen Blízkého východu. Pozornost bude věnována také kolonialismu, jenž zapříčinil vznik reformních hnutí islámu. Následně se budeme věnovat nejvýznamnějším konfliktům, které ovlivnily mezinárodní politiku celého světa.

3.1 Kolonialismus

19. století bylo pro muslimské země zlomové. Mnoho z nich bylo nuceno vést lokální válku proti snahám evropské koloniální nadvlády. V této době se obě strany hlouběji poznávaly a zejména v oblasti náboženství. Tato situace byla podnětem ke vzniku reformního islámu, který usiloval o návrat ke Koránu ale také o modernizaci. „*Tento reformní proud byl označen jako salafija, což je islám podle vzoru ctihodných raných předků (salaf). Ve jménu očisty od nánosů lidových praktik a tradic se postavil proti súfismu a snažil se o jeho vykořenění.*“⁵⁷ Salafisté odmítají nejen tradici interpretace Koránu a sunny prostřednictvím ulamů a čtyř právních škol, ale také súfismus, zvykové právo a marabutismus. „*Marabutismus je víra ve zprostředkovatelskou funkci jistých osob obdařených božským charismatem.*“⁵⁸ Vystupují proti nápodobě a hlásají interpretaci Koránu a sunny – idžtihádu, čímž jsou v rozporu s deseti stoletími ortodoxie, kterou zavrhovaly. Hlavní náplní salafije je duchovní obroda ummy, díky níž má dojít k posílení islámského světa natolik, aby byl schopný se zbavit koloniální nadvlády. Hlásají modernizaci islámu, islámskou reformaci, která spočívá v návratu k předkům a v plodný dialog s Evropou. Salafisté však takový dialog odmítají a zavrhnou jakýkoliv vztah k Evropě.

Kolonialismus islámského světa byl na vrcholu po 1. světové válce, kdy se Anglie a Francie podílely na správě arabského území po rozpadu Osmanské říše. Po 2. světové válce se naopak koloniální soustava rozkládala. Vedle kolonialismu se objevily i další potíže. Například s přistěhovalectvím na Západ či růst politického islámu a také terorismu ve všech jeho podobách.

Po skončení 2. světové války panovala v Evropě radost z vítězství, avšak arabské země mají nedobré vzpomínky na toto období, kdy francouzské jednotky střílely do

⁵⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s.55.

⁵⁸ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.84.

demonstrantů v syrských městech. V Damašku tehdy zemřelo přibližně 600 lidí. Ve francouzském Alžírsku po střelbě do manifestantů v zemi vypukly masakry.

Koloniální nadvláda trvale poznamenala muslimské společnosti ve všech oblastech života. Koloniální úřady ovlivnily a narušily právní systémy. Angličané v Indii či Francouzové v Alžírsku uznávaly šariu pouze v oblastech rodinného a dědického práva. V ostatních právních oblastech byly stanoveny normy podle britského či francouzského vzoru. Výsledkem byla pluralita právních norem, které platí v muslimských zemích dodnes. Koloniální období je spjato také se změnami ve školství. Tradiční vzdělávání upadalo a do popředí se dostali lidé, kteří absolvovali vzdělání západního typu. Jako následek začali vykládat Korán novým způsobem a stojí v čele dnešních islamistických hnutí.⁵⁹

Muslimské společnosti vnímají koloniální nadvládu jako hrubou agresi. V období kolonializmu se islám zradikalizoval v podobě dnešního islamismu a extremismu.

3.2 Vývoj politického islámu v 2. polovině 20. století

60. a 70. léta 20. století byla ve znamení porážek muslimských společností. V roce 1967 Arabové prohráli ve válce s Izraelem a v roce 1971 byl Pákistán poražen ve válce s Indií. Tyto prohry přiměly islámské společnosti opustit od importovaných ideologií a přilnout k islámským hodnotám. Postupně se v jednotlivých zemích začala formovat islámská hnutí po vzoru Muslimského bratrstva, které působilo v Egyptě. Rok 1979 byl zlomový, islámská revoluce byla úspěšná v Íránu, což vzbudilo velký zájem západních médií o islám. Ve stejném roce se skupina ozbrojených radikálů pokusila svrhnout saúdskou monarchii. Islám byl vnímán jako hrozba. V témže roce vpadla sovětská vojska do Afghánistánu a začal boj, který po deseti letech skončil vítězstvím pro islámské mudžáhidi. „*Politický islám neboli islamismus znamená organizované úsilí o mocenské prosazení islámského řádu či o islamizaci shora.*“⁶⁰ A je-li za tímto účelem používáno násilí, jedná se o extremismus či o terorismus.

⁵⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s.82.

⁶⁰ Tamtéž s.82.

3.3 Irácko-iránská válka

Náboženská i politická situace v těchto zemích byla a je velmi komplikovaná. V Íránu byl po revoluci z roku 1979 ustanoven fundamentalistický šíitský režim, v Iráku tvořili šíité sice většinu obyvatelstva, avšak utiskovanou sunnitskou menšinou. Obyvatelé Iráku jsou Arabové a Íránci jsou Peršané, velice hrdí na svou historickou tradici.

3.3.1 Sunnité a Šíité

V islámu se rozlišují dva hlavní směry – sunnitský a šíitský, jejichž vývoj byl ovlivněn různými změnami sociálních podmínek. „*Sunnité jsou muslimové, kteří po smrti proroka Mohammada v roce 632 uznali za nástupce Abú Bakra, jehož pokládají za nejbližšího Mohammadova přítele.*“⁶¹ Označení sunnité je odvozeno od arabského výrazu sunna (zvyk, cesta). Většina muslimů se hlásí právě k sunnitskému islámu, který nemá žádné formální duchovenstvo. Učenci a právníci poskytují výklad islámského práva a tradic.

Šíitský islám, odvozen od arabského Šíiat Alí (Přivrženci Alího), představuje druhý největší směr v islámu. Tento směr vznikl v důsledku sporů, které následovaly po Muhammadově smrti. Založili jej přivrženci Alího ibn Abi Taliba, což byl bratranec Mohammada. Požadovali zvolení Alího za vůdce, domnívali se, že následovník by měl pocházet z řad dědické linie. Uznávají celkem 12 imámů z Alího potomků. Imám byl původně představitelem muslimské obce, ale později bylo toto označení příslušné znalci a učitelé koránu, představuje nejvyššího duchovního činitele. Podle šíitského výkladu dvanáctý imám zmizel v 9. století. „*Zmizení Muhammada se stalo základem náboženské koncepce šíitů. Dvanáctý imám je nazýván skrytým Pánem času a šíity spojuje víra, že se jednoho dne vrátí jako mesiáš – mahdí. Povede šíity do závěrečného džihádu (proti sunnitům stejně jako nevěřícím) a na zemi zavládne království Boží.*“⁶²

3.3.2 Příčiny vpádu Iráku do Íránu

Irák se domníval, že má opodstatněné důvody k invazi do Íránu. Saddáma Husajna se obával rozšíření nepokojů iráckých šíitů, kteří byli podporováni Teheránem, aby vyvolali islámskou revoluci v Iráku. Irácké vedení se obávalo také iráckých kurdů, kteří usilovali o

⁶¹ BROŽ, Ivan. *Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. s.12.

⁶² MLEJNEK, Josef. Zaostřeno na Moderní dějiny, Evropa a svět po roce 1945. *Válka mezi Irákem a Íránem*. [online]. 2014. [cit. 18.3.2016]. Dostupný z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/valka-mezi-irakem-a-iranem/>.

odštěpení a vytvoření nezávislého Kurdistanu. Irácké vedení chtělo obsadit oblasti s arabskou menšinou v iránském Chúzestánu, kde byla bohatá naleziště ropy. Husajnovým úmyslem nebylo dobýt Írán, chtěl obsadit zmíněné území podél irácko-iránské hranice. Jeho hlavním cílem bylo, aby se Irák stal hlavní mocností v Perském zálivu.

S. Husajn měl pro invazi do Íránu několik důvodů. K vydání rozkazu se však nakonec rozhodl až po události, kterou považoval za přímý útok na svůj režim – pokus o atentát na iráckého ministra zahraničí Táríka Azíze. Saddám byl zcela přesvědčen, že za akcí stál Írán, a domníval se, že musí okamžitě jednat, jinak bude dalším na řadě.

3.3.3 Průběh války

21. září 1980 irácké ministerstvo zahraničních věcí vydalo prohlášení: „*Irák nyní považuje celé povodí řeky Šatt al-Arab, které tvoří jižní hranici s Íránem, za své území, a vyhláší nová nařízení pro plavbu na této řece. Všechna plavidla musí od nynějška plout po řece se vztyčenou iráckou vlajkou a podřídí se iráckým navigačním nařízením.*“⁶³ Irák dále požadoval vrátit iránskou provincii Chúzestán pod iráckou svrchovanost. O pár hodin později 22. září Irák zahájil válku proti Íránu.

Irácké jednotky nejprve obsadily iránské přístavní město Choramšahr, Íránci však jejich postup zastavili před městem Abadán. Íránští Arabové v provincii Chúzestán navíc zůstali loajální Teheránu. Íránské vládě se podařilo S. Husajnovu ofenzívu definitivně zastavit v prosinci 1980 a začátkem roku 1981 začaly irácké jednotky ustupovat. V roce 1982 Íránci dobyli město Choramšahr zpět. R. Chomejní se domníval, že by se Íránci neměli spokojit pouze s odražením iráckého útoku, ale měli by usilovat o dobytí Bagdádu. Rozkázal tedy iránské armádě přejít do protiofenzívy. Íránské jednotky však nebyly úspěšné, ale bylo těžké přesvědčit R. Chomejního, že válka nemá smysl. „*R. Chomejní navíc věřil, že Bůh stojí na straně Íránu a že Írán bude obdařen jistým vítězstvím, stačí, když prostě nepřestane bojovat.*“⁶⁴

Írán se uchýlil k zákopové taktice a proti opevněným iráckým pozicím hnal jednu vlnu pěšáků za druhou. Tisíce mladých iránských mužů, kteří mnohdy útočili s holýma rukama, zemřelo jen proto, aby utvrdilo víru iránských duchovních. Íránci věřili v nutnost mučednické

⁶³ BROŽ, Ivan. *Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. s.28.

⁶⁴ MLEJNEK, Josef. Zaostřeno na Moderní dějiny, Evropa a svět po roce 1945. *Válka mezi Irákem a Íránem*. [online]. 2014. [cit. 18.3.2016]. Dostupný z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/valka-mezi-irakem-a-iranem/>.

smrti. R. Chomejní si až po osmi letech konečně uvědomil, že Írán nemůže v této válce zvítězit. Podle J. Mlejníka počty obětí sahají až ke dvěma milionům.

Saúdská Arábie ustanovila smírný plán, který zahrnoval i válečné reparace Teheránu ve výši 70 miliard dolarů. Írán ho však odmítl, chtěl 150 miliard, svržení Saddámova režimu a repatriaci 100 000 šíitů vyhnaných z Iráku před válkou. Konflikt tedy pokračoval. Íránská vojska překročila 13. července 1982 hranice a zamířila k Basře. S. Husajn zdvojnásobil armádu, bylo nasazeno půl miliónu mužů. Íránská ofenzíva byla u Basry odražena.

Írán začal útočit po celé délce hranic, nenastal však žádný zásadní zlom. S. Husajn nabídl příměří, které bylo ze strany Íránu odmítnuto, což ho vedlo k agresivnějšímu postupu. Během války docházelo k bombardování měst, jak letadly, tak raketami Scud. Irák začal následně útočit na íránské ropné plošiny, což Írán opětoval. Během íránských úderů bylo zasaženo mnoho kuvajtských lodí, což vyvolalo intenzivnější tlak mezinárodního společenství na Írán, aby boje ukončil. Lodím z neutrálních zemí, které směřovaly do iráckých přístavů, zajišťovaly ochranu Sovětský svaz a Spojené státy.⁶⁵

Zahraniční politika Íránu byla od roku 1979 na nepřátelské úrovni vůči Spojeným státům. To byl důvod, proč Spojené státy, Sovětský svaz a většina západních zemí podporovaly Irák. Obávaly se expanze radikálního islámu, který představoval íránský režim. Většina států byla dokonce ochotna S. Husajnovi tolerovat vývoj jaderného arzenálu a chemické útoky nejen proti Íráncům, ale i vlastním šíitům a Kurdům. Výzbroj Saddámova vojska byla financována především ze Sovětského svazu a z Francie. Oproti tomu Írán byl podporován Severní Koreou.

USA zpočátku souhlasily s rezolucí OSN proti Íránu. Avšak poté co Írán napadl kuvajtský tanker, který plul pod americkou vlajkou, se zapojily do konfliktu aktivně. Útočily především na íránská ropná těžební zařízení, plavidla a také na civilní letadla. 3. července 1988 bylo sestřeleno jedno civilní letadlo. „*Američané tvrdili, že stroj považovali za íránskou stíhačku, avšak Teherán tvrdil, že se letadlo nalézalo v íránském vzdušném prostoru.*“⁶⁶ Útoky na města se neustále stupňovaly. Konflikt byl zdlouhavý a navíc žádná z bojujících zemí nedokázala úplně porazit tu druhou. V červenci 1987 přijala Rada bezpečnosti OSN

⁶⁵ MLEJNEK, Josef. Zaostřeno na Moderní dějiny, Evropa a svět po roce 1945. *Válka mezi Irákem a Íránem*. [online]. 2014. [cit. 18.3.2016]. Dostupný z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/valka-mezi-irakem-a-iranem/>.

⁶⁶ REINER, Tomáš. Novinky.cz – speciál: Irák. *Válka s Íránem*. [online]. 2009. [cit. 20.3.2016]. Dostupný z: <http://special.novinky.cz/irak/valka-s-iranem.html>.

rezoluci, která požadovala ukončení války. Írán ji zpočátku odmítl, avšak po dalších ofenzivách ze strany Iráčanů nakonec souhlasil.

Mír byl oficiálně uzavřen 20. srpna 1988, diplomatické styky země obnovily až o dvanáct let později. Předválečné hranice zůstaly zachovány. Irák však stál na pokraji bankrotu.

3.3.4 Obsazení Kuvajtu

2. srpna 1990 zaútočil Irák na Kuvajt, čímž proti sobě postavil USA a některé západní země. Nejdříve chtěli dopadnout emíra v jeho paláci a zajmout ho. Kdyby kuvajtský vládce uprchl do zahraničí, dál by vystupoval jako hlava státu. Jednotky však dorazily do paláce pozdě. Emír a jeho rodina uprchli do Saúdské Arábie. Během 2. srpna 1990 Iráčané dokončili okupaci celé země. Kuvajtská armáda neměla šanci porazit 150 tisíc iráckých vojáků. Na řadě míst došlo téhož dne k několika přestřelkám a střetům, které sice okupaci nezastavily, ale alespoň poskytly čas pro Kuvajťany uprchnout do Saúdské Arábie.⁶⁷

Irák vysvětloval okupaci Kuvajtu po svém. Irácké rozhlasové stanice prohlašovaly, že irácká vláda vyhověla žádosti kuvajtských vlastenců, kteří ji požádali o svržení tehdejší dynastie Sabahů a o vytvoření svobodného Kuvajtu. Nová vláda byla sestavena Iráčany a figurovaly v ní neznámé osoby. Saddám Husajn oznámil, že ho kuvajtská vláda požádala o připojení k Iráku. Kuvajt se tedy stal devatenáctou iráckou provincií.

Okupace Kuvajtu vyvolal obavy nejen u Velké Británie a USA. Představa, že by S. Husajn ovládl trh s ropou, byla pro ostatní země nepřijatelná. Tehdejší americký prezident G. Bush rozhodl o opatřeních proti Iráku. Byl rozhodnutý poslat vojenské síly do Saúdské Arábie. Rada bezpečnosti OSN vydala rezoluci, ve které byla irácká ofenzíva odsouzena a obviněna z narušení míru a mezinárodní bezpečnosti. OSN vyzvala Irák, aby okamžitě stáhl všechny své ozbrojené síly. 2. srpna se také sešla Liga arabských států v Káhiře. Zejména Egypt a Saúdská Arábie, bohaté ropné monarchie, se cítily ohroženy.⁶⁸

Američané byli přesvědčeni o vojenské invazi. Potřebovali souhlas Saúdské Arábie, odkud by bylo možné útok provést. Pro saúdského krále Fahda ibn Abdala Azíz Saúda to bylo těžké rozhodnutí. Tato země je považována za posvátnou muslimskou půdu, kde vznikl islám.

⁶⁷ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: Americko-irácké války 1990-2003*. Praha: Epoque, 2010. s.126.

⁶⁸ BROŽ, Ivan. *Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. s.302.

Je zde mešita v Mekce a hrobka v Medíně, kde je pochován zakladatel islámu prorok Muhammad. Saúdská Arábie je nábožensky konzervativní země, kde je vše podřízeno přísné interpretaci islámu. „*Muslimští duchovní, jejichž postavení má velký význam, vyznávají wahhábismus, ortodoxní a asketický směr islámu, který prosazuje doslovné a striktní praktikování Koránu a dalších islámských textů.*“⁶⁹ V zemi je zakázáno propagovat jakákoliv jiná náboženství. Tato země s tradicí měla být místem, kde budou nevěřící nemuslimští vojáci, aby je ochránili. Pro řadu muslimů to bylo nepřijatelné, považovali to za znesvěcení posvátné islámské půdy. 6. srpna 1990 král souhlasil s rozmístěním mezinárodních jednotek. Měl však jednu podmínku. Chtěl, aby byly v mezinárodní koalici zastoupeny i jiné arabské státy. Rada bezpečnosti OSN uvalila ekonomické sankce na Irák i Kuvajtu. Začalo zmrazování veškerých kont Iráku a Kuvajtu v zahraničních bankách.

7. srpna 1990 začala operace pod názvem Pouštní štít. Americká vojska se přesunula do Saúdské Arábie. Vytvořila se koalice 18 států. Jelikož Bagdád nereagoval na několik rezolucí OSN, členské státy OSN měli povolení užít všech prostředků k naplnění rezoluce. „*17. ledna 1991 začala operace Pouštní bouře s cílem vytlačit irácká vojska z Kuvajtu.*“⁷⁰ O měsíc později začaly pozemní operace, které po čtyřech dnech donutili Iráčany stáhnout se zpět.

S. Husajn 25. února 1991 oznámil stažení iráckých jednotek z Kuvajtu. G. Bush však tomuto prohlášení nevěřil. 27. února 1991 byl Kuvajtu osvobozen. Začaly přípravy na podepsání dohody o příměří. Irák měl propustit všechny válečné zajatce, měl zaplatit válečné reparace a vydat mapy se zakreslením zaminování v Perském zálivu i Kuvajtu. Stažení zbraní však nenastalo. Iráčtí vojáci začali nečekaně střílet ze samopalů na americkou hlídku. Později se odehrála ještě tanková bitva u ropného pole. Nakonec však 3. března 1991 došlo k příměří.

Spojené státy, Velká Británie, Francie i ostatní arabské státy trvaly na tom, že Irák už nesmí představovat hrozbu z hlediska použití zbraní hromadného ničení. Chtěli donutit iráckého diktátora, aby jim přiznal, kde a kolik vyrobil chemických a jaderných zbraní. OSN naplánovala působení dvou týmů v Iráku. Zmíněná inspekce znamenala zásah do irácké suverenity. Tým UNSCOM měl přístup na jakékoliv místo v Iráku a to bez předešlého ohlášení. Inspektoři měli právo vyslýchat jakoukoliv osobu a měli právo pořizovat fotografie objektů, souvisejících se zbraněmi hromadného ničení.

⁶⁹ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: Americko-irácké války 1990-2003*. Praha: Epoque, 2010. s.129.

⁷⁰ BROŽ, Ivan. *Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. s.310.

13. ledna 1993 zahájily Spojené státy, Velká Británie a Francie úder na Irák. Bílý dům tento útok zdůvodnil, že jde o odvetu za soustavné irácké porušování rezolucí OSN. 31. října 1995 Saddám Husajn prohlásil, že Irák ukončil spolupráci s UNSCOM. Obvinil kontroly z toho, že nejsou spravedlivé a nevedou ke zrušení sankcí. Rozhodnutí vedlo k vyvolání amerického bombardování. S. Husajn znovu ustoupil a kontroly povolil. Iráčané však bránili inspektorům UNSCOM na některá místa. 16. prosince 1998 tedy B. Clinton zahájil další operaci proti Iráku s názvem Pouštní liška. Po čtyřech dnech B. Clinton bombardování ukončil, s tím, že cílů bylo dosaženo. Velká část světa tento zásah odsoudila a považovala ho za nepřiměřený. Po útocích Saddám Husajn inspekce ukončil.⁷¹

3.4 Krize na Blízkém východě

Vývoj na Blízkém východě v 90. letech 20. století byl ovlivněn zejména dvěma faktory. Jednak rozpadem sovětského bloku a také událostmi v Zálivu v letech 1990-1991. Vznikaly nezávislé republiky, které se určitým způsobem přihlásily k islámským kořenům. Pojetí islámu však bylo různé. Sovětská intervence Afghánistánu znepokojila většinu arabských států. Ruská politika na Blízkém východě se od roku 1991 neřídila jen podle ideologií, ale spíše národním zájmem. Další faktor, jehož důsledky měli globální dopady, je irácká okupace Kuvajtu v roce 1990. Vyvolala hlubokou meziarabskou krizi. Netýkala se jen politických zájmů, ale poznamenala osudy statisíců lidí. Roztržku vyvolal také Bagdád svou radikální islámskou rétorikou, která inspirovala mnoho islámských hnutí. Vznikla mezinárodní koalice pro osvobození Kuvajtu, která byla organizovaná a vedená Spojenými státy a později se připojila i Sýrie. Mezi nejvýraznější pozitivní změnu řadíme úsilí o mírové řešení arabsko-izraelského konfliktu a také určitý postup pluralitní demokracie. Proti mírovým jednáním se postavili arabští a židovští extremisté, kteří proces ztížili. Nejen, že byl zavražděn premiér Jicchak Rabin, ale také byly spáchány teroristické atentáty v autobusech i v ulicích měst, páchanými islamistickými fanatiky.⁷²

90. léta 20. století představovala pro Blízký východ řadu změn. Nejen kvůli irácké okupaci Kuvajtu, která vedla k vojenskému zásahu a bagdádský režim zaútočil na ropné monarchie, na USA a na všechny, kteří měli svá vojska v Arábii. Na stranu bagdádského

⁷¹ BROŽ, Ivan. *Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. s.310.

⁷² KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999. s.207.

režimu se postavilo Muslimské bratrstvo. V šíitském Íránu sílily snahy po uvolnění. Všichni, kteří byli nakloněni této tezi, se upínali k prezidentu Muhammadu Chátamímu.⁷³

Po teroristických útocích na New York se vztahy mezi západním a islámským světem značně zkomplikovaly. V Súdánu panovala bída a vleklá občanská válka, v rámci které dochází k hrubému porušování lidských práv. V roce 1996 se v Afghánistánu k moci dostal talibánský režim, jehož opatření vyvolávají rozruch nejen v mezinárodní politice. Na jaře v roce 2001 se muslimské státy ohradily proti ničení buddhistických i jiných památek předislámských kultur v Afghánistánu. OIK dokonce vyslala delegaci, aby vandalismu zabránila, ale talibánci byli neoblomní. Později došlo k nařízení o povinném označení hinduistů a v roce 2001 vláda zakázala používat internet. Muslimské státy se rozhodly zaútočit proti Afghánistánu. Náboženští šejchové, velká část pákistánské veřejnosti a další muslimské země byli pobouřeni tímto rozhodnutím a považovali jej za útok jinověrců proti muslimským zemím.⁷⁴

Na přelomu 20. a 21. století panovalo v muslimských zemích zklamání z důvodu nenaplněného slibu islamistické dekolonizace, díky níž mělo dojít k vybudování alternativní islámské civilizace. Z islamismu se stalo jedno z mnoha politických hnutí muslimské společnosti. Radikální teroristické křídlo mělo schopnost ohrožovat Západ občanskými útoky. Pokud se islamistická hnutí dostala k moci jako v Afghánistánu či Súdánu nebo se nějakým způsobem podílela na moci, jako v Turecku či Pákistánu, nedokázaly nabídnout opravdu alternativní sociálně-politické uspořádání. Islamistická ideologie na konci 90. let byla velmi oslabená. Jediný případ, kdy došlo k opravdové revoluci, bylo v Íránu. Když však revoluční nadšení opadlo, následoval dlouhodobý boj o demokracii. Radikální mládež bojovala ve válce s Irákem. Pro Íránskou islámskou republiku je příznačná velká nezaměstnanost a špatný sociální řád, vše ovládané náboženskou hierarchií. Ve volbách v roce 2000 jednoznačně zvítězili reformističtí kandidáti. Sunnitský islamismus se v 90. letech 20. století vymknul kontrole. V Alžírsku, Egyptě a v Palestině došlo k nekontrolovatelnému násilí. V Súdánu a Afghánistánu došlo k politicko-ekonomickému zhroucení. Tato selhání vedla k vystřízlivění velké části muslimské střední vrstvy. V 90. letech 20. století se střední vrstvy začaly opírat o

⁷³ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s.95.

⁷⁴ Tamtéž s.105.

laické protějšky v muslimských společnostech. Egyptští muslimové vytvořili v roce 1995 demokratickou stranu AlWasat a do vedení dosadili křesťanského intelektuála.⁷⁵

3.5 Terorismus

Terorismus nemá přesně danou definici. Je velmi obtížné a mnohdy sporné určit přesnou hranici terorismem a osvobozenecím hnutím. „*Islámský terorismus je definován jako násilné akce ozbrojených mimovládních skupin, které svou rétoriku bohatě vyztužují cíleně vytrhávanými citacemi z Koránu.*“⁷⁶ Značná část islamistů striktně odmítá spojení terorismu s islámem.

Činnost teroristických skupin se začala rozvíjet od 70. let 20. století. Původně měl pouze vnitrostátní charakter. Přejed vnitrostátního terorismu na mezinárodní byl úzce spojen s izraelsko-palestinským konfliktem. Veškeré akce spojené s tímto konfliktem byly přeneseny i na evropskou půdu. Mezinárodní terorismus je spjat s vytvořením organizace al-Káida, která otevřeně vyhlásila vražedný boj Americe.

Afghánistán bojoval proti sovětské okupaci a jí dosaženému režimu. Mudžáhidé dostávali zbraně od USA a Saúdská Arábie jim poskytla finanční pomoc. Navíc sem přicházeli dobrovolníci z arabských zemí, víza jim poskytl Pákistán. V roce 1992 zvítězili nad sovětskými okupačními vojsky, což jim dodalo sebevědomí. Po této porážce mnozí z řad mezinárodních džihádístů odešli bojovat do Bosny a Alžírsko. Saúdské i arabské mudžáhidy organizoval Usáma bin Ládín. V roce 1990 byl Usáma bin Ládín velmi pohoršen příchodem amerických vojsk na saúdské území. Jejich cílem bylo osvobození Kuvajtu od irácké okupace. Po skončení operace Pouštní bouře však asi 20 000 amerických vojáků zde zůstalo. U. bin Ládín z toho obvinil královskou rodinu a odešel do Súdánu. „*Zde kolem sebe začal shromažďovat muslimské radikály rozhořčené americkým vítězstvím nad Irákem a postoji arabských vlád.*“⁷⁷ V roce 1996 odešel se svými stoupenci do Afghánistánu. Taliánci mu slíbili ochranu. V srpnu téhož roku vyhlásil džihád USA. Americká CIA zjistila, že U. bin Ládín financuje teroristické tábory v Somálsku, Egyptě, Súdánu, Jemenu, Egyptě a

⁷⁵ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.85.

⁷⁶ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize.* Praha: Vyšehrad, 2002. s.111.

⁷⁷ Tamtéž s.114.

Afghánistánu. Americké úřady zablokovaly bankovní účty všem teroristickým organizacím i U. bin Ládínovým. Jeho al-Káida byla zodpovědná za mnoho protiamerických útoků, které vyvrcholily atentáty z 11.září 2001. U. bin Ládín se stal symbolem teroru od roku 1998 a byl obviněn ze všech protiamerických teroristických akcí.

Ochránce U. bin Ládína, tálibánský režim, praktikoval tvrdý teror proti svému obyvatelstvu, avšak nevyhlašoval džihád západnímu světu. Tálibáni naopak chtěli dosáhnout, aby byl jejich režim mezinárodně uznán. Avšak poté, co jim U. bin Ládín poskytl vojenskou a finanční podporu, přešli k protiamerické rétorice. OSN uvalilo Afghánistánu ekonomické sankce, což vzbudilo vzdor režimu.

Útoky v New Yorku a Washingtonu vlády všech muslimských zemí, mimo Irák, teroristické útoky odsoudily. Korán říká: „*A bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečiňte bezpráví.*“⁷⁸ Muslimské státy zděsilo, že západní svět označil za viníky právě je. „*Většina muslimů sdílí názor, že teroristy je třeba dopadnout a potrestat, ale tak, aby netrpěli další nevinní a aby nebyla zkracována osobní práva a svobody.*“⁷⁹

Počátky vytváření sítě islamistických teroristů můžeme vidět v 90. letech 20. století v rámci institucionalizované politiky islamistických zemí. Počátky těchto sítí můžeme najít již v Afghánistánu, kde arabští aktivisté byli zasvěceni do „svaté války“ ve výcvikových táborech, které byli sponzorované monarchiemi Perského zálivu či Spojenými státy americkými. Válka v Perském zálivu 1990-1991 měla za následek oddělení muslimsko-arabských zemí, což vedlo k oddělení islamismu a jeho teroristického křídla, které je zastáncem vybudování totalitní islámské společnosti pod vedením božího zákona. Ve válce v Perském zálivu se Saudská Arábie přidala na stranu Kuvajtu a Američanů, kteří pod záštitou OSN vedli odvetnou protiiráckou operaci. Od 50. let 20. století spolupracuje Saudská Arábie s egyptskými Muslimskými bratry. V 60. letech 20. století vzniklo hnutí petro-islám, které trvala na striktní aplikaci islámského zákona šaría ve všech oblastech života, avšak neuznává revoluci.

V roce 1962 vznikla v Mekce Islámská světová liga, která byla financována Saúdy a stavěla se proti G. Násirovu vlivu v arabských zemích. Liga propagovala výstavbu mešit a zakládání islámských asociací. Muslimští bratři prostřednictvím této organizace šířili své myšlenky. Tuto ligu měla pod záštitou Saúdská Arábie a podporovaly ji Spojené státy proti

⁷⁸ HRBEK, Ivan. *Vznešený Korán*. Praha: A.M.S. trading, 2007. s.18.

⁷⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. s.117.

politickým silám G. Násira. Saudská Arábie díky svému bohatství a náboženství má neotřesitelnou autoritu, které se postavil pouze chomejníovský Írán. R. Chomejního propaganda byla proti spolenectví Saudské Arábie a Spojených států amerických.⁸⁰

Terorismus se objevil také v Alžírsku, kde probíhala občanská válka. V roce 1992 po státním převratu zasáhla zemi vlna násilí, kdy alžírská armáda bojovala se vzbuřenci. V bojích proti sobě stály zbožná buržoazie a chudá městská mládež, která se spojila s ozbrojenými skupinami a spolu vytvořily Islámskou ozbrojenou skupinu GIA. GIA nakonec v roce 1997 spáchala masakr civilního obyvatelstva na předměstí Alžíru a tím ukončila svou činnost. Exportovala svou vlnu terorismu do Francie. Armáda během války použila nejhorší metody manipulace. Vraždila lidi ze svých vlastních řad, úředníky, policisty i civilní obyvatelstvo a posléze z těchto zločinů veřejně obvinila islamisty.

V Evropě můžeme počátky terorismu spatřit v bombovém útoku v pařížském metru 25. července 1995. Atentátníci pocházeli z francouzské odnože Islámské ozbrojené skupiny, byli to přistěhovalci, kteří byli vyloučeni ze sociálního života. Jejich přechod k terorismu pocházel ze zkušenosti z Afghánistánem.

Po Alžírsku a Egyptě nesmíme opomenout také palestinské hnutí Hamás, které bojovalo proti vojenským silám a izraelskému obyvatelstvu. Hamás si získal podporu mladé generace, protože nesouhlasí s okupací Palestiny. Využil rozhořčení mládeže a proměnil ho v náboženský fanatismus. Jejich morální zásady byly opřeny o trestání středních tříd za jejich uvolněné mravy. Chudí lidé byli vyvoleni a měli se postavit proti zkaženým elitám ve jménu zbožné buržoazie.

Můžeme rozlišit dva typy terorismu praktikované Hamásem. První z nich územně a sociálně vkořeněný má příznivce v řadách sociálně vyloučené mládeže muslimského světa. Druhý transnacionálně deterritorializovaný terorismus má zastánce ve středních vrstvách, které se začlenili do západního stylu života. Většina z nich dlouhodobě na Západě žije, avšak tento svět považují za nepřátelský a lhostejný.⁸¹

⁸⁰ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.112.

⁸¹ Tamtéž s.185.

3.5.1 Teroristický džihád

Ve výcvikových táborech v Afghánistánu vznikla nová forma radikálního islamismu tzv. teroristický džihád. Ústřední postavou této organizace byl arabský univerzitní učitel Abdalláh Azzam, mezi jehož studenty patřil i Usáma bin Ládín. V roce 1984 založil Islámskou koordinační radu jako organizační centrum. A. Azzam propaguje dekolonizaci jako svatou válku za dobytí území, která Evropa vzala Islámu. S A. Azzamem začal spolupracovat Usáma bin Ládín, egyptská skupina Džihád a další za podpory GIA a Saúdů. Saddám Husajn, vůdce irácké strany Baas, narušil stabilitu koalice mezi radikálními džihadisty a Rijádem. S. Husajn rozštěpil arabské islamisty díky tomu, že patřil mezi arabské sunnity a ne mezi perské šíity. Vznikající teroristická síť hlásala zničení Spojených států amerických, ale také zničení zrádců z vlastních řad. Svatá válka měla být vedena proti Saúdské Arábii a USA. Džihadistická internacionála v Afghánistánu byla oddělena od financí Saúdské Arábie a Spojených států. Zrodila se nová islamistická ideologie - džihadistický salafismus, který hlásá návrat k tradici a odpoutání se od modernity. Vystupoval proti Spojeným státům, ale také proti Muslimským bratrům. Džihadisté se v 90. letech 20. století se zapojili do konfliktů v arabských zemích a také v Bosně, Tadžikistánu či v Čečensku. V 70. letech 20. století vznikala v Egyptě významná hnutí jako Džihád a Islámské sdružení, která vznikla jako alternativa Muslimským bratrům. Džihád hlásal ideu puče, svržení vládců, osvobození lidu a nastolení islámského státu. Islámské sdružení hlásalo podřizování se islamistickým normám. V letech 1992 až 1996 sdružení vedlo „totální válku“, vraždili známé osobnosti a turisty a provedli několik atentátů.⁸²

3.5.2 Taliban

Transnacionální síť ozbrojeného džihádu jsou napojeny na fundamentalistická hnutí v Pákistánu. Nejznámější z nich je Taliban, jehož příslušníci spojují svatou válku pouze se svojí společností a ne v mezinárodním měřítku. Spolupracují pouze s Pákistánem a se Spojenými arabskými emiráty. Taliban se na afghánsko-pákistánské politické scéně dostal do popředí na konci 80. let 20. století. Pákistánská tajná služba se zasloužila o talibanské vítězství v Afghánistánu v letech 1994-1996.⁸³

⁸² BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.72.

⁸³ Tamtéž s. 86.

Usáma bin Ládín v roce 1986 založil několik svých vlastních táborů v Afghánistánu a o dva roky později založil al-Káidu, jejichž interbrigadisté prošli jeho tábory.⁸⁴

Po první světové válce, vznikly na Blízkém východě nové státy pod nadvládou kolonizátorů. Státy vznikaly po vzoru západních modelů, které byly pro islámské země cizí. Mocnosti rozhodly o zrodu nových států, jejichž hranice byly mnohdy určeny bez respektu historických hranic oblastí, kde žila nejrůznější etnika. Spolu s panovníkem byl státům přidělen i právní systém, které vycházely ze západních právních kodexů. Stabilitu národního státu byla udržována pomocí státního násilí a manipulace. V takové společnosti byli islamisté považováni za jedinou opozici, která nabízí vlastní návrh uspořádání státu. Režimy se často odvolávaly na islám a na jeho zásady, aby ospravedlnily své činy.

⁸⁴ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.72.

4 Politický extremismus po 11. září 2001

V následující kapitole se zaměříme nejen na teroristický útok v New Yorku, který se stal 11. září 2001, ale také na mezinárodní politickou scénu, která byla zmíněným útokem velmi ovlivněna. Islámský extremismus v podobě teroristických útoků zapříčinil vznik politického extremismu zejména ze strany USA. Objasníme si politiku amerického prezidenta G. Bushe a válku proti terorismu.

4.1 11. září 2011

Přelomem se stal 11. září 2011, kdy se teroristé zmocnily čtyř letadel vnitrostátních amerických linek. Jejich cílem byly symboly americké moci, což se v případě tří letadel podařilo. Dvě letadla narazila do dvou věží Světového obchodního centra v New Yorku a třetí letadlo částečně zničilo Pentagon, sídlo amerického ministerstva obrany ve Washingtonu. Tyto útoky neměly za následek pouze materiální škody, ale vyžádaly si 2996 životů. Ke zmíněným útokům se přímo nikdo nepřihlásil, avšak analytici, politici a média obviňují islamistické teroristy z transnacionální sítě Usámy bin Ládina.

Americký prezident George W. Bush a většina amerických politiků označili zmíněné útoky jako útoky na americké hodnoty svobody a demokracie. Prezident označil útoky za válku proti USA a západní civilizaci. Všechny státy se měly postavit na stranu USA, v opačném případě by mohly být obviněny z napomáhání nepříteli. USA se rozhodla využít všechny dostupné prostředky k vojenskému střetu.⁸⁵

Cílem útoku se měl stát Usáma bin Ládín a jeho organizace al-Káida, ale také ostatní režimy a státy, které byly podezřelé z podpory terorismu jako například afghánský režim Taliban či Irák. Americký prezident vyzval všechny státy i muslimské k vytvoření spojení proti terorismu.

Zásadní změnu v americkém přístupu k Iráku a k Blízkému východu způsobilo právě 11. září 2001. „*Na únosu letadel a jejich použití jako bomb se podílelo 19 Arabů, 15 ze Saúdské Arábie, 2 ze spojených arabských emirátů, 1 z Egypta a 1 z Libanonu.*“⁸⁶ Irácká vláda představovala největší nebezpečí vůči USA. Irák se k útokům 11. září vyjádřil, že USA

⁸⁵ BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. s.55.

⁸⁶ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: Americko-irácké války 1990-2003.* Praha: Epoque, 2010. s.255.

zapříčinily útoky, protože páchaly také útoky proti lidskosti. 11. září 2001 urychlilo Husajnův pád. Podle I. Brože byl právě Husajn zapleten do teroristických útoků. Byl také podezírán z vlastnictví zbraní hromadného ničení, které se chystal použít proti USA a jejich spojencům. I když tato obvinění nebyla prokázána, přesto americký prezident George Bush prohlásil, že Irák a al-Káida mají společného nepřítele a tím je USA.⁸⁷

Americká administrativa obvinila z útoků nejdříve Palestince a následně teroristickou organizaci al-Káidu. Celá událost vedla k mediální kampani, která byla zaměřená proti muslimům a Arabům. Kritika se týkala také principů, na kterých stojí islám. Kampaň byla zaměřena proti Afghánistánu a Iráku, obviňovaných se spolupráce s al-Káidou. Později byla podrobena kritice také Sýrie, byla jí vyčítána podpora libanonské strany Hizballáh a palestinského odboje hnutí Hamás.

Podle R. Jocha byl útok 11. září 2001 důsledkem přílišné americké angažovanosti na Blízkém východě. V roce 1991 vedly USA válku proti Iráku a zvítězila, což způsobilo nenávist Arabů vůči USA. Těžce se vyrovnávali s přítomností amerických vojsk v zemi, kde se nacházejí jejich posvátná místa, Mekka či Medina.

Tehdejší prezident USA G.W.Bush a jeho vláda 11.9.2001 vyhlásila celosvětovou válku proti terorismu (GWOT). Po útocích se Bushova vláda rozhodla zaútočit na Taliban a al-Káidu v Afghánistánu. Bombardování začalo 7. října 2001.

23. října 2001 kongres USA přijal Patriot Act, který rozšířil pravomoci tajných služeb, možnosti vnikat do soukromí, přitvrzení bezpečnostních opatření i jiných kontrol. O dva měsíce později následovala válka v Afghánistánu pod záminkou, že na afghánském území cvičí jednotky teroristické organizace al-Káida. USA a jejich spojenci byli úspěšní. Tálibán byl poražen, jeho bojovníci se ukryli v horách a někteří odešli do Pákistánu. V Afghánistánu byla ustanovena vláda, která byla západně orientovaná v čele s prezidentem Karzáím. Vliv politiky byl významný především v hlavním městě Kábulu, avšak slabší byl zejména v provinciích na jihu.⁸⁸

V lednu 2002 vystoupil americký prezident G. Bush a použil termín „Osa zla“, což označoval Irák, Írán a Severní Koreu. Bushova vláda považovala za problém nejen teroristické sítě, ale i režimy některých států. Prezident G. Bush prohlásil: „*Nepřipustím, aby*

⁸⁷ BROŽ, Ivan. *Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988*. Praha: Epoque, 2007. s.171.

⁸⁸ JAKL, Ladislav. *11. září 2001: deset let poté: sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011. s.26.

nejhorší režimy získaly nejničivější zbraně.“⁸⁹ Obával se, aby se nejničivější zbraně nedostaly do rukou zmíněných režimů. Jednalo se o zbraně hromadného ničení.

V roce 2002 vláda schválila doktrínu G. Bushe. V té době se připravovala druhá irácká válka, což byla druhá operace G. Bushe vyhlášená v rámci války proti terorismu. Jeho vláda chtěla co nejdříve odstranit Saddámův režim, tlačila na Radu bezpečnosti OSN, aby získala zmocnění pro užití všech nezbytných prostředků proti Iráku.

Všech pět členů Rady bezpečnosti OSN mělo zájem o ropné společnosti v Iráku. Nadále Irák obviňovali z držení zbraní hromadného ničení. 18. listopadu 2002 byla do země vyslána další inspekce. Bush požadoval, aby S. Husajn opustil Irák. To se nestalo a 19. března 2003 G. Bush podepsal rozkaz k útoku na Irák. V roce 2003 invaze amerických vojáků porazila Saddámův režim.

V roce 2008 Bushova administrativa nahradila termín GWOT výrazem „celosvětový boj proti násilné extremistické ideologii, která usiluje o rozvrácení mezistátního systému“.⁹⁰

Útoky 11. září 2001 se výrazně odrazily do politiky USA. Americký prezident G. Bush prosazoval válku proti teroru. I když se k útokům přihlásila teroristická organizace al-Káida, pro americkou vládu se útoky staly záminkou pro napadení Iráku a Afghánistánu. Americká armáda nakonec opustila zmíněná území až v roce 2011. Jako následek tohoto útoku a americké politiky můžeme vidět také vznik chalífátu v Iráku či Sýrii, nazývaný Islámský stát.

⁸⁹ JOCH, Roman. *Proč právě Irák?: Příčina a důsledky konfliktu*. Praha: Mladá fronta, 2003. s.86.

⁹⁰ JAKL, Ladislav. *11. září 2001: deset let poté: sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011. s.26.

5 Současný vývoj islámského extremismu

V následující kapitole se budeme věnovat období, které bývá označováno jako Arabské jaro. Zaměříme se na konkrétní státy, ve kterých tato transformace proběhla. Arabské jaro nemělo v jednotlivých zemích stejný průběh, v některých zemích zapříčinilo vznik občanské války.

5.1 Arabské jaro

Již ke konci roku 2010 začaly probíhat různé transformace, kterými procházely arabské země. Dění v arabských zemích musíme analyzovat s ohledem na lokální kontext jednotlivých zemí Blízkého východu. Arabské země nemůžeme považovat za jeden celek z hlediska kulturního, sociálního, politického ani ekonomického. Každá země se po rozpadu Osmanské říše vyvíjela jiným směrem. Jednotlivé země byly po I. světové válce kolonizovány mocnostmi, především Velkou Británií a Francií, což se určitým způsobem promítlo do následujícího vývoje zemí.

Na úvod je důležité si vysvětlit pojem autoritativní režimy, které panovaly v zemích na Blízkém východě. J.J.Linz popisuje autoritativní režimy jako: *„politické systémy s omezeným neodpovědným pluralismem, bez vypracované vedoucí ideologie, zato se zřetelnou mentalitou, bez extenzivní či intenzivní politické mobilizace, ve kterých vůdce či příležitostně malá skupina uplatňuje moc uvnitř formálně neprecizně definovaných, avšak současně celkem předvídatelných hranic.“*⁹¹ Linzova definice obsahuje čtyři zásadní znaky autoritativního režimu, jimiž jsou omezený politický pluralismus, který se opírá o fakt, že některé skupiny ve státě mají politický vliv a nejsou režimem kontrolovány. Mezi další znaky patří neexistence vedoucí ideologie, absence intenzivní a extenzivní politické mobilizace a v neposlední řadě vůdce, jehož moc není limitována. Pokud existují politické strany v autoritativních režimech, nemají výraznou politickou moc, režim většinou nemá úplnou kontrolu nad společností, která má určitý politický vliv. Vládnoucí struktury mnohdy využívaly teror a propagandu. Egypt, Libyi, Tunisko, Alžírsko a Maroko můžeme od poloviny 20. století označit za diktatury. Podle Ezrowa a Frantze: *„Egypt a Tunisko patřili mezi tzv. hybridní diktatury, které se vyznačují tím, že jsou personální, vojenské a existuje v nich jediná masová politická*

⁹¹ BERÁNEK, Ondřej. *Arabské revoluce – Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia, 2013. s.25.

strana.“⁹² Libye patřila mezi personální diktatury, což znamená, že všechnu moc má v rukou jednotlivec úzký kruh elity. Alžírsko bylo vojenskou diktaturou, v níž skupina důstojníků určuje, kdo bude představitelem státu. Maroko bylo tzv. diktatura-monarchie, kde má panovník veškerou moc.

E. Gombár definuje arabské jaro jako: „*Proces moderních vojenských a správních reforem, jež posléze směřovaly k nástupu parlamentarismu a demokratizace.*“⁹³ Arabské jaro přirovnává O. Šlechta k panarabské bouři, která zachvátila islámský svět. Hybatelem těchto revolucí se stala tzv. facebooková mládež a liberálně orientovaná část populace, avšak ani jedna z nich neměla konečné rozhodující slovo.

Období 50. a 60. let 20. století bylo charakterizováno nástupem autoritativních diktatur, které vzešly z vojenských převratů. Mezi první patřila Egyptská revoluce vedená G. Násirem v červenci 1952. Poté následovaly vojenské převraty v Iráku v červenci 1958 a v Sýrii v březnu 1963. Vůdci revoluce kritizovali systém parlamentní demokracie.

Podle E. Gombára lze průběh demokratizačního procesu v arabském světě rozdělit do tří fází. První fázi nazývá národní pakt či charta. „*Tato fáze nastává, když vládnoucí elita vyhlásí nová pravidla politické hry, zpravidla po vážné mezinárodní krizi ohrožující bezpečnost státu nebo po vážných projevech nespokojenosti.*“⁹⁴ Národní pakt obsahuje novou smlouvu mezi režimem a obyvatelstvem. Bývá spojen s uvolněním cenzury ve sdělovacích prostředcích. Vytváření politických stran není podporováno. Společnost by měla ocenit ústupky ze strany vládnoucí elity a dovolit ji, aby nadále vládla. Jako příklad můžeme uvést Násirův Program 30. března 1968 a také Říjnový dokument A. Sadáta z dubna 1974 v Egyptě.

Druhou fázi nazývá M. Loužek národní dialog, je iniciována vládnoucí elitou a jejím cílem je zajistit podporu režimu mezi obyvatelstvem. Elita je k této fázi demokratické transformace donucena z důvodu hospodářských potíží, v důsledku nutnosti potlačit islamistická extremistická hnutí nebo z důvodu ukončení občanské války. Vláda by měla schválit ústavu, povolit činnost politických stran, vyhlásit parlamentní volby, zajistit svobodu sdělovacích prostředků a vytvořit takovou společnost, kde budou chráněny politické svobody a základní lidská práva.

⁹² BERÁNEK, Ondřej. *Arabské revoluce – Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia, 2013. s.26.

⁹³ LOUŽEK, Marek a kol. *Arabské jaro rok poté - naděje, nebo zklamání?* Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2012. s.27.

⁹⁴ Tamtéž s.30.

Třetí fáze pod názvem ústava a zákonodárny sbor by měla následovat po vyhlášení ústavy a parlamentních volbách. V této fázi jde o rozdělení moci ve státě mezi vládnoucí elitou reprezentovanou výkonnou mocí, soudní a zákonodárnou mocí. Pokud je přechod k demokracii úspěšný, vytvoří se občanská společnost.

Podle R. Míky se naděje, vložené do demonstrací, proměnila ve zklamání, někdy se hovoří, že se "arabské jaro" změnilo v "arabskou zimu".⁹⁵ Svržené diktátory nenahradila demokracie, prosperita či stabilita. V zemích jako Sýrie, Libye, Jemen či Irák vypukly občanské války a Egypt se vrátil k autoritářské vládě. Během prvních dvou let "arabského jara", které zasáhlo přes 15 arabských zemí, byli svrženi čtyři autoritářští vládcí: prezidenti Tuniska a Egyptu Zín Abidín bin Alí a Husní Mubarak padli po lidových protestech v lednu 2011, libyjský vůdce Muammar Kaddáfí byl svržen a zabit povstalci v říjnu 2011 a jemenský prezident Alí Abdalláh Sálih odstoupil po dohodě v únoru 2012. Protivládní protesty se konaly například i v Bahrajnu, Alžírsku, Jordánsku, Ománu či Maroku. V řadě zemí byly následně zavedeny reformy či se změnily vlády, v Alžírsku byl zrušen výjimečný stav. Za příčiny Arabského jara označuje R. Míka nedostatek veřejné i osobní svobody, autoritativní vlády, nezaměstnanost či chudoba. Americký ekonom Jeffrey Sachs označil za původ revolucí nezaměstnanost mladých lidí v arabských zemích.

5.1.1 Arabské jaro v Tunisku

Arabské revoluce začaly na přelomu let 2010 a 2011 v Severní Africe. Jako první propukla tzv. jasmínová revoluce v Tunisku. Na problémy v Tunisku se snažilo upozornit několik mladých lidí sebeupálením. 17. prosince 2010 se na protest proti byrokracii a policejnímu teroru zapálil 26-ti letý prodavač Mohammed Búazízí v tuniském městě Sídí Búzíd, na následky popálenin zemřel v lednu 2011.⁹⁶ Tento čin byl podnětem vzniku revoluce v Tunisku a vyvolal řadu pouličních protestů po celém Tunisku. Během týdne se protesty rozšířily do celého Tuniska. Mezi demonstranty byli převážně studenti a právníci, jelikož v zemi neměli uplatnění vysokoškolsky vzdělaní lidé. Státních funkce byly pod kontrolou nejbližšího okolí prezidenta Ben Ali. Autoritativní režim Ben Alího potlačil povstání

⁹⁵ MÍKA, Robert. Security magazin. *Arabské jaro začalo před pěti lety v Tunisku, změnilo se na arabskou zimu.* [online]. 14.12.2015. [cit. 3.6.2016]. Dostupný z: <http://www.securitymagazin.cz/zpravy/arabske-jaro-zacalo-pred-peti-lety-v-tunisku-zmenilo-se-na-arabskou-zimu-1404048438.html>.

⁹⁶ SEDLÁŘOVÁ, Barbora. PressExpress.eu. *Jak začalo Arabské jaro?* [online]. [cit. 2.6.2016]. Dostupný z: <http://www.pressepress.eu/analyzy/jak-zacalo-arabske-jaro>.

represemi. V lednu 2011 se Ben Alí vzdal kandidatury a slíbil vyhlášení nových parlamentních voleb, i přesto však protivládní demonstrace pokračovaly. Ben Alí rozpustil vládu a vyhlásil výjimečný, avšak situace se nezlepšovala, což donutilo prezidenta, aby 14. ledna 2011 uprchl do Saúdské Arábie. V Tunisku došlo k vytvoření demokratického politického systému. Ve volbách 23. října 2011 zvítězila islamistická Strana obrody, která patřila mezi nejsilnější opoziční stranu, její původní název byl Hnutí islámského směru. „V červnu 2012 byl odsouzen v nepřítomnosti k doživotnímu trestu odnětí svobody za vydání rozkazu k zabíjení demonstrantů během revoluce.“⁹⁷ Vláda však nedokázala stabilizovat zemi. Za této situace se projevovaly salafistické skupiny, které spáchaly vraždy dvou levicových politiků a kritiků islamistů v roce 2013. V říjnu 2013 se islamisté dobrovolně vzdali moci a po přijetí nové ústavy vyhrála volby strana Hlas Tuniska. V roce 2015 situaci v zemi narušily teroristické útoky islamistů, páchané zejména proti zahraničním turistům.

5.1.2 Arabské jaro v Alžírsku

V Alžírsku začaly protesty v prosinci 2010. V jejich důsledku byl 22. února 2011 zrušen výjimečný stav, který byl zavedený vojenskou vládou v lednu 1992 po státním převratu. Protesty nevedly k revoluční změně režimu. Tento vývoj bývá podle E. Gombára vysvětlován špatnými zkušenostmi z občanské války z let 1992-1998, pro kterou byla typická brutalita jednak ze strany islamistů tak ze strany armády.⁹⁸

5.1.3 Arabské jaro v Egyptě

V 90. letech 20. století a na počátku 21. století si režim H. Mubáraka uvědomoval, jak přínosná může být přítomnost USA, a to nejen finančně. Tento názor však nesdílela egyptská společnost, která spojení s USA odmítala, za svůj vzor považovala období egyptských faraonů, kdy se vlády zaměřovaly na svou zemi zevnitř a ne za její hranice. Nespokojenost egyptských občanů s domácí i zahraniční politikou se nejvíce projevila v 90. letech 20. století. V roce 1995 došlo k pokusu o atentát na prezidenta H. Mubáraka. V roce 2004 požadovala opozice demokratické reformy. H. Mubárak v roce 2005 nechal změnit ústavní článek číslo 76, čímž připustil další kandidáty v prezidentských volbách. V té době docházelo k řadě demonstrací, které požadovaly politické reformy a nastolení procesu demokratizace.

⁹⁷ BERÁNEK, Ondřej. *Arabské revoluce – Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia, 2013. s.39.

⁹⁸ Tamtéž s.39.

Egyptská společnost však nebyla spokojená, protože změna článku byla formulována tak, aby vládnoucí režim měl stále rozhodující slovo. Volby v roce 2005 doprovázela řada masových demonstrací.

V Egyptě se uskutečnila lidová revoluce 25. ledna 2011, která byla namířena proti autoritativnímu režimu prezidenta Husního Mubáraka. Centrem revoluce se stalo káhirské náměstí at-Tahrír. 11. února 2011 rezignoval prezident H. Mubárak a moc převzala Nejvyšší rada ozbrojených sil, v jejichž čele stál Muhammad Husajn Tantáwí Sulajmán. Husní Mubárak byl 2. června 2012 odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody.

V roce 2012 byl nejprve zrušen výjimečný stav, který platil od října 1981, pak vyhrála parlamentní volby islamistická Strana svobody a spravedlnosti (FJP), založená před volbami fundamentalistickým Muslimským bratrstvem. Prezidentem byl zvolen islamista Muhammad Mursí. Což vyvolalo další nepokoje v zemi mezi odpůrci a příznivci prezidenta M. Mursího, opozice mu vyčítala islamizaci země a špatnou ekonomickou situaci. V červenci 2013 armáda svrhla prezidenta M. Mursího. Muslimské bratrstvo bylo zakázáno, byla přijata nová ústava. V květnu 2014 vyhrál v prezidentských volbách maršál Abdal Fattáh Sísí. V roce 2015 sílily útoky islamistů zejména na Sinajském poloostrově, kde radikální islamisté z Islámského státu (IS) zapříčinili pád ruského letadla.⁹⁹

Mezi příčiny revolucí můžeme vedle politické nespokojenosti zařadit také brutalitu státních bezpečnostních složek. Podle organizace Amnesty International každý kdo byl vzat do vazby, byl podroben nebezpečnému mučení. Policie či bezpečnostní agentury měly právo vzít lidi do vazby, zatknout je bez soudu, mučit a bít. „V roce 2008 bylo 18 000 egyptských občanů drženo ve vazbě jako tzv. administrativně zadržené osoby.“¹⁰⁰ V době nepokojů používala policie proti demonstrantům slzný plyn. Mezi praktiky mučení, které byly běžně používány bezpečnostními složkami, patřily elektrické šoky, bičování a také znásilňování. Desítky mučení skončily smrtí vězně. Porušování lidských práv vedlo k velkému množství protestů.

⁹⁹ MÍKA, Robert. Security magazin. *Arabské jaro začalo před pěti lety v Tunisku, změnilo se na arabskou zimu*. 14.12.2015. [online]. [cit. 3.6.2016]. Dostupný z: <http://www.securitymagazin.cz/zpravy/arabske-jaro-zacalo-pred-peti-lety-v-tunisku-zmenilo-se-na-arabskou-zimu-1404048438.html>.

¹⁰⁰ BERÁNEK, Ondřej. *Arabské revoluce – Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia, 2013. s.41.

5.1.4 Arabské jaro v Sýrii

V Sýrii začaly protesty 26. ledna 2011, kdy se ve městě al-Hasaka upálil Hasan Alí Akle. Poté následovaly demonstrace Kurdů. Protesty se šířily po celé zemi a přerůstaly v ozbrojené střety armády se sunnitskými povstanci. Do země se pašovaly zbraně a podle některých údajů sem přicházeli bojovníci i ze zahraničí. *„Arabské jaro tak v Sýrii přerostlo v arabský podzim a posléze v občanskou válku.“*¹⁰¹

K prvním demonstracím proti stávajícímu režimu došlo 15. března 2011, kdy došlo k prvnímu velkému střetu demonstrujících občanů s bezpečnostními složkami. Ke střetu došlo poté, co bylo 6. března ve městě Dará na jihovýchodě Sýrie tamní policií zatčeno několik mladíků. Tito chlapci byli zadrženi z toho důvodu, že malovali na veřejné budovy nápisy: *„Lidé chtějí pád režimu“*.¹⁰² Za propuštění mladíků se ve městě rozpoutaly demonstrační pochody na jejich podporu a kritiku státních institucí. Lidé začali demonstrovat nejen proti samotným událostem v Dará, ale proti celému státnímu systému a režimu strany Baas. Střety se rozšířily po celé Sýrii a vyostřily v ozbrojený konflikt mezi opozičními ozbrojenými skupinami a armádou. Na konci dubna 2011 vstupuje do konfliktu Sýrie a USA, B. Obama vláda nařídila zmrazit majetky vedení syrské tajné služby a všem, kteří byli obviněni z porušování lidských práv. Také Evropská unie vstoupila do konfliktu v květnu 2011. Na Sýrii uvalila sankce, bylo zakázáno vyvážet do Sýrie zbraně. V červnu 2011 poradci generálního tajemníka OSN Francis Deng a Edward Luck upozornili na vzrůstající násilí v zemi a na vysoký počet obětí. Podle I. Ramadana se jednalo o jedny z nejbouřlivějších konfliktů na Blízkém východě, na kterých se usilovně podíleli zahraniční mocnosti. Zejména USA, Francie, Velká Británie, Izrael, Turecko, Saúdská Arábie a další. Zmíněné země usilovaly zejména o destabilizaci, svržení režimu a také o prosazování vlastních zájmů v oblasti.

29. července 2011 byla založena Svobodná syrská armáda, která vyhlásila ozbrojený boj proti syrské vládě, prezidentovi, armádě Syrské arabské republiky a bezpečnostním službám. Cílem bylo svržení režimu a prezidenta. *„Koncem srpna 2011 bylo vydáno prohlášení Komise OSN pro lidská práva, ve kterém bylo uvedeno, že v Sýrii zemřelo rukou bezpečnostních služeb již 2200 lidí a bylo navrženo vyšetřování zločinů proti lidskosti na*

¹⁰¹ LOUŽEK, Marek a kol. *Arabské jaro rok poté - naděje, nebo zklamání?* Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2012. s.35.

¹⁰²Syrská revoluce. *Detailní průběh politického konfliktu v Sýrii.* [online]. [cit. 4.6.2016]. Dostupné z: <http://www.syrskarevoluce.cz/udalosti-na-casove-ose/>.

území Sýrie.¹⁰³ Mezi nejvýznamnější syrskou opozicí patřila Syrská národní rada založená 2. října 2011. Jejím cílem bylo vytvořit demokratický, pluralitní a občanský stát. Zasedání Rady bezpečnosti OSN 4. října 2011 chtělo prosadit rezoluci odsuzující syrský režim, avšak proti se postavilo Rusko a Čína, které prosazovaly mírové řešení konfliktu. Situace se opakovala i na zasedání Rady bezpečnosti OSN 4. února 2011, kdy Rusko a Čína opět využily právo veta a tvrdily, že jediným možným řešením je dialog mezi syrskou vládou a opozicí.

Po dalších útocích a mnoho obětech přijala Valná hromada OSN 16. února 2012 rezoluci požadující odstoupení prezidenta Baššára al-Asada. V únoru 2012 byla přijata nová ústava, která umožňovala vstup opozičních sil do parlamentu. Podle nové ústavy se v květnu 2012 konaly volby, ve kterých strana Baas získala 90 % mandátů, jelikož opozice volby bojkotovala. Další významnou změnou bylo přidělení státního občanství kurdské menšině, která žije převážně na severu země. Přibližně dva miliony obyvatel Sýrie získaly státní občanství. Prezident B. Asad se domníval, že tímto činem získá kurdskou podporu.¹⁰⁴ V červenci 2012 se do událostí v Sýrii aktivně zapojila radikální islamistická skupina al-Káida. Cílem organizace v Sýrii je bojovat po boku syrských povstaleckých skupin a následně vytvořit syrsko-irácký islamistický stát. V listopadu 2012 radikální islamistické skupiny bojovaly uvnitř Sýrie proti režimu prezidenta B. Assada. Skupinu Džabha an-Nusra bojuje za vytvoření islámského státu na území Sýrie, zatímco Národní koalice sil revoluce a syrské opozice usiluje o nastolení demokracie.

8. listopadu 2012 prezident B. al-Asad reagoval na výzvu britského premiéra Davida Camerona, aby odstoupil, byl mu nabídnut bezpečný odchod do exilu. Baššár al-Asad však prohlásil, že není loutkou Západu a že v zemi zůstane i zemře. Opozice byla složena z několika ideologických směrů a byla tudíž nejednotná. Chybělo jí i konstruktivně smýšlející vedení. 11. listopadu 2012 bylo založeno nové seskupení Národní koalice pro syrské revoluční a opoziční síly. Cílem organizace bylo sjednocení opozice a hlavně důstojná reprezentace v rámci mezinárodní politiky.

V roce 2013 se objevily dohady o použití chemických zbraní na území Sýrie, přičemž obě strany konfliktu jejich manipulaci razantně popíraly. Nadále rostl počet uprchlíků ze Sýrie

¹⁰³ KŘÍŽEK, Daniel. *Arabské jaro – příčiny, průběh, důsledky – II. díl Sýrie a Arabský poloostrov*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. s.172.

¹⁰⁴ AMANPOUR, Christiane. CNN's Amanpour. *Syrian Violence Continues, Child Torture in Syria, Eurozone Crisis*. [online]. 15.6.2012. [cit. 5.6.2016]. Dostupné z: <<http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/120615/ampr.01.html>>.

a vnitřně vysídlených osob zejména do Libanonu, Iráku, ale i Turecka, či Jordánska.¹⁰⁵ Radikalizují se operace uvnitř Sýrie a velice často dochází k únosům, popravám zajatců a terorizování civilistů. Šiitská milice Hizballáh zaútočila na tři syrské vesnice poblíž libanonských hranic. Hizballáh je spojencem syrského režimu už od počátku občanské války v Sýrii.¹⁰⁶

V dubnu 2013 Irácká al-Káida oficiálně potvrdila spojení s radikální skupinou Džabha an-Nusra, která operuje uvnitř Sýrie. V bojích proti syrskému režimu je an-Nusra úspěšná, Spojené státy však organizaci zařadily na seznam teroristických skupin. Cílem radikálních islamistických organizací je vytvořit na území Sýrie a Iráku islámský stát, který by na svém území uplatňoval islámské právo šaría.

Dění v Sýrii bylo nadále značně znepokojující, jelikož na straně opozice bojovaly také islamistické ozbrojené skupiny. Syrská vláda byla podporována Ruskem, Čínou a Íránem. Rusko a Čína zablokovaly jednání v Radě bezpečnosti, které mělo umožnit podobnou intervenci, k jaké došlo v Libyi. Írán přes území Sýrie zásobuje hnutí Hamás a Hizballáh. Opozice měla finanční i vojenskou podporu ze strany Saúdské Arábie, Kataru, USA, Velké Británie a Francie. Spojené státy a Evropská unie uvalily zbrojní embargo na všechny ozbrojené skupiny a zesílily sankce proti syrskému režimu.¹⁰⁷

5.1.5 Arabské jaro v Libyi

Poté, co se M. Kaddáfí dostal k moci, zrušil ústavu, zakázal opozici a označil ji za nelegální. Příslušnost k jakékoliv politické straně se trestala smrtí, kritika režimu byla zakázána a neexistovala svoboda projevu ani tisku. Pro libyjský režim byla typická likvidace vládních oponentů. Političtí vězni byli drženi v nehumánních podmínkách a často byli mučeni. V roce 1984 se v Libyi konaly veřejné popravy nepřátel režimu. V roce 1996 bylo ve věznici Abú Sálím během povstání zabito více než 1200 vězňů.¹⁰⁸ Přesné informace o

¹⁰⁵ Syria: ICRC and Syrian Arab Red Crescent maintain aid effort amid increased fighting. [online]. ICRC. 17.7.2012. [cit. 7.6.2016]. Dostupné z: <<http://www.icrc.org/eng/resources/documents/update/2012/syria-update-2012-07-17.htm>>.

¹⁰⁶ Syrská revoluce. *Detailní průběh politického konfliktu v Sýrii*. [online]. [cit. 4.6.2016]. Dostupné z: <http://www.syrskarevoluce.cz/udalosti-na-casove-ose/>.

¹⁰⁷ HUBBARD, Ben. AP Impact : *Syria Rebels Divided at Times Violent. The Big Story*. [online]. 21.6.2012. [cit. 8.6.2012]. Dostupné z: <<http://bigstory.ap.org/article/ap-impact-syria-rebels-divided-times-violent>>.

¹⁰⁸ BERÁNEK, Ondřej. *Arabské revoluce – Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia, 2013. s.41.

incidentu nejsou známy, režim vše zatajil i před rodinami obětí. Vězení bylo po celou dobu své existence považováno za místo, na kterém málokdo přežil. Porušování lidských práv a zločiny proti lidskosti byly součástí M. Kaddáfího režimu.

Opozice v zemi byla tvořena zejména islamisty, a to Muslimským bratrstvem a Islámskou osvobozenou stranou. Opozice se několikrát snažila spáchat atentát na M. Kaddáfího, který proti nim velmi tvrdě bojoval. Na počátku 90. let 20. století bylo založeno Hnutí mučedníků a Libyjská islámská bojová skupina. Z toho důvodu začal M. Kaddáfí více potlačovat opozici, zejména islamisty. Odmítal autoritu islámských duchovních – ulamá a vystupoval proti jejich myšlenkám.

Na přelomu 80. a 90. let 20. století se Libye ocitla v mezinárodní i vnitrostátní krizi, která byla způsobená mezinárodními sankcemi a také diplomatickou a ekonomickou izolací. Mezi lety 2003-2009 se země snažila vymanit z ekonomické a politické izolace a vrátit se do mezinárodního systému. V roce 2003 se M. Kaddáfí rozhodl, že se Libye vzdá svého jaderného programu a pomocí reforem se reintegruje do mezinárodního společenství. Dané reformy byly návrhem M. Kaddáfího nejstaršího syna Sajfa al-Isláma Kaddáfího.

V Libyi začaly protesty v únoru 2011. Po zásahu policejních a vojenských jednotek se povstalci zmocnili zbraní, což vedlo k občanské válce nazvané revoluce 17. února 2011. V březnu 2011 byla ustanovena Prozatímní národní rada. Liga arabských států 17. března 2011 přijala Rezoluci Rady bezpečnosti OSN, která povolovala členským státům chránit civilní obyvatelstvo za použití síly. Členské země Rady bezpečnosti OSN měly právo provést nezbytná opatření k ochraně obyvatel.¹⁰⁹ 19. března 2011 vnikly vojska Severoatlantické aliance, vedené Francií a VB za podpory USA a Itálie na území Libye, zaútočily na vojenské síly režimu a tím podpořily povstalecké síly. *„Oficiální verze zněla, že zásah NATO v Libyi byl motivován snahou chránit libyjské civilisty, vůči kterým se režim Muammara Kaddáfího dopouštěla neakceptovatelného brutálního násilí při potlačování protirežimních demonstrací.“*¹¹⁰

Organizace Amnesty International v září 2011 zveřejnila zprávu, že se i povstalci dopouštějí zabíjení, mučení a rasově motivovanému zabíjení imigrantů ze subsaharské Afriky. 20. října 2011 povstalci zavraždili M. Kaddáfího. V červenci 2012 v parlamentních volbách

¹⁰⁹ŠLECHTA, Ondřej. Revue politika. *Případ Libye*. [online]. 22.6.2012. [cit. 5.6.2016]. Dostupný z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1675/pripad-libye>.

¹¹⁰ LOUŽEK, Marek a kol. *Arabské jaro rok poté - naděje, nebo zklamání?* Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2012. s.18.

vyhrála liberální koalice Spojenectví národních sil (AFN). V roce 2013 ale začaly ozbrojené střety mezi různými skupinami a země upadla do chaosu a občanské války. Nyní má dvě vlády a dva parlamenty, což komplikuje fungování státu. V roce 2015 začali být v zemi aktivní i radikálové z hnutí Islámský stát (IS).¹¹¹

5.1.6 Saúdská Arábie

Saúdský režim jakákoliv protivládní hnutí potlačil již v počátku. Demonstrace probíhaly zejména ve východní části země, bohaté na ropu a osídlené převážně šíity. Demonstranti požadovali politické svobody a ukončení diskriminace menšinových šíitů ze strany sunnitské absolutní monarchie. Boje mezi jednotlivými stranami probíhaly téměř celý rok 2011 a stovky demonstrantů skončily bez soudu ve vězení. Ministerstvo vnitra prohlásilo, že „*se jednalo pouze o skupinu výtržníků, kteří budou nyní hnáni k zodpovědnosti*“ a uvedlo, že „*za nepokoji stojí cizí země, která podněcuje místní s cílem podkopat národní bezpečnost Saúdské Arábie.*“¹¹² Vláda označila za viníka vnitřních nepokojů šíitský Írán, a proto se angažoval v potlačení bahrajnské revoluce, která měla rovněž převážně šíitský charakter.

Saúdští vládcové vnímali hrozbu rozšíření tzv. arabského jara i do své země, a proto média o těchto událostech nijak neinformovala. Saúdská Arábie představuje jeden z nejpevnějších a nejdéle trvajících režimů na Blízkém východě. Země je stabilní zejména z důvodu náboženství, na jejím území se nachází nejen dvě nejposvátnější místa, ale také ropa. Země má také dobré spojenecké vztahy se západními mocnostmi, zejména USA a Velkou Británií.¹¹³

5.1.7 Hamás a Fatah

„Změny v arabském světě měly také dopad na dvě hlavní palestinské frakce, nacionalistické hnutí Fatah, které kontroluje Západní břeh, a islamistický Hamás, který

¹¹¹ MÍKA, Robert. Security magazin. *Arabské jaro začalo před pěti lety v Tunisku, změnilo se na arabskou zimu.* [online]. 14.12.2015. [cit. 3.6.2016]. Dostupný z: <http://www.securitymagazin.cz/zpravy/arabske-jaro-zacalo-pred-peti-lety-v-tunisku-zmenilo-se-na-arabskou-zimu-1404048438.html>.

¹¹² KOSINA, Ondřej. Parlamentní listy. *Nežádoucí Arabské jaro v Saúdské Arábii.* [online]. 21.1.2012. [cit. 1.6.2016]. Dostupné z: <http://vasevec.parlamentnilisty.cz/blogy/nezadouci-arabske-jaro-v-saudske-arabii>.

¹¹³ BERÁNEK, Ondřej. Natoaktual.cz. *Saúdská Arábie – vítěz Arabského jara?* [online]. 10.10.2011. [cit. 5.6.2016]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/saudska-arabie-vitez-arabskeho-jara-d6m-na_analyzy.aspx?c=A111010_110636_na_analyzy_m02.

naopak dominuje v pásnu Gazy. ¹¹⁴ Rozpor mezi těmito skupinami vzrostl po volbách v roce 2006, v nichž nečekaně zvítězilo hnutí Hamás. Následkem toho se zvedla vlna odporu. Fatah byl v oblasti Gazy potlačen a na Západním břehu došlo k zatýkání členů Hamásu. Obě hnutí měla rozdílný pohled na existenci Izraele. Zatímco hnutí Fatah uznalo stát Izrael, Hamás považoval násilí za legitimní formu boje a existenci židovského státu odmítal.

5.1.8 Hizballáh

„Hizballáh, Strana Alláhova, je charakterizován jako jedno z nejvýznamnějších nezávislých hnutí na Blízkém východě, které bylo založeno v důsledku izraelské vojenské invaze do Libanonu v roce 1982. ¹¹⁵ Na počátku 90. let 20. století se z hnutí, které bojovalo za osvobození Libanonu proti Izraeli, stala politická strana. Hizballáh sdružoval radikální šíitské skupiny a organizace. Hnutí vytvářelo vojenské jednotky a odbojové skupiny bojující proti okupantům. Bylo finančně a vojensky podporováno Sýrií a Íránem. Hizballáh se ztotožňoval s názory R. Chomejního a odsuzoval USA za jejich proizraelskou a protiislámskou politiku. Hnutí bylo tedy často označováno za radikální a teroristické.

Častým prostředkem boje Hizballáhu byly sebevražedné atentáty. V roce 1995 útoky zapříčinily stažení izraelských vojsk z části jižního Libanonu a Bejrútu. Opakované údery donutily v roce 2000 úplný odchod izraelské armády. Boje mezi Hizballáhem a Izraelem však pokračovaly a vyvrcholily v roce 2006, kdy Hizballáh unesl dva izraelské vojáky. Následoval konflikt, který trval 34 dní (12. července – 14. srpna 2006). Příměří bylo zprostředkováno díky OSN.

5.2 Islámský stát

„Islámský stát (IS) je radikální sunnitská džihádistická organizace blízká al-Káidě, která pod názvem Islámský stát v Iráku a v Levantě od roku 2013 působila v Sýrii. ¹¹⁶ Organizaci původně založil Jordánec Abú Musa Zarkáví pod názvem Tahvíd, chtěl svrhnout jordánského krále. Avšak po invazi USA do Afghánistánu v roce 2003 odešel A.M. Zarkáví do Iráku. Útoky byly namířené především na irácké bezpečnostní síly, přičemž bylo

¹¹⁴BERÁNEK, Ondřej. *Arabské revoluce – Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia, 2013. s.199.

¹¹⁵ŠABACKÁ, Yvona. *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě. Libanon – bitevní pole velmocí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s.82.

¹¹⁶BERÁNEK, Ondřej. *Lidovky. Je Islámský stát největší hrozbou dnešního světa*. [online]. 11.6.2015. [cit. 7.6.2016]. Dostupný z: http://www.lidovky.cz/odpovedi.aspx?t=O150610_134412_708_msl&strana=3.

využíváno sebevražedných atentátníků. V roce 2004 vedl partyzánskou válku ve městech, kde jeho muži, vybaveni zbraněmi, raketovými granátometry i minomety, přepadali policejní stanice a úřední budovy. V roce 2005 se Zarkávi přihlásil k al-Káidě a skupina se přejmenovala na al-Káidu v Iráku (AQI).

Američanům se podařilo A. M. Zarkáviho v červnu 2006 zabít. Jeho nástupcem se stal egyptčan Abú Ayyub al-Masrí a necelé čtyři měsíce potom se AQI připojila ke "koalici" zvané Mudžáhedínská rada šúry (MSC). MSC sdružovala nejméně šest sunitských extrémistických organizací, které společně v říjnu 2006 vyhlásily Islámský stát v Iráku (ISI). Uskupení ISI působí i současnosti - i když v značně jiné podobě. Vůdcem ISI byl v letech 2006-2010 Abú Abdulláh al-Rašíd al-Bagdádí, vlastním jménem Hamíd Dawud Mohamed Chalíl al Záwí. Ten byl v dubnu 2010 zabit při společné operaci irácké a americké armády. Po krátkém období byl zvolen jeho nástupce - Abú Bakr al-Bagdádí. Právě tento je od smrti Usáma bin Ládina nejhledanějším teroristou na zemi. V čele provincii, které spravuje, stojí guvernérři. Tito guvernérři, kteří se nazývají 'wali', jsou často odpovědní za vedení některých operací, ale také za řízení jim svěřeného území.¹¹⁷

Organizace působí od roku 2014 v Iráku, kde nejprve ovládla část západní provincie Anbár. V červnu 2014 dobyla i další města na severu Iráku. Na dobytých územích vyhlásila chalífát a změnila si název na Islámský stát. Chalífou je šéf organizace abú Bakr Bagdádí. IS nepodporuje žádný stát, je tedy závislý na darech ze zemí Perského zálivu. V Iráku se opírá o některé místní kmenové vůdce. Islámská stát navíc na svých územích vybírá daně, platí za například za průjezd kamiónů.

Hlavním příjmem IS je produkce a prodej ropy. Ten IS vynáší stovky milionů dolarů a je největší nadějí kalifátu na Středním východě pro upevnění jeho stability a časem také i získání legitimacy. Nedávné útoky spojenců se vedly mimo jiné na rafinerie patřící IS. Pokud okolní státy budou závislé na ropě produkované ropnými poli, které kontroluje IS, potom se ale budou velmi negativně stavět proti jakékoliv snaze eliminovat tato ropná pole. A právě tomuto se snaží zabránit jedna z hlavních aktivit Spojených států v boji proti IS. Zatím americká snaha zůstává bez viditelných úspěchů, zejména kvůli dosavadnímu postoji Turecka.¹¹⁸

¹¹⁷ BERÁNEK, Ondřej. Lidovky. *Je Islámský stát největší hrozbou dnešního světa*. [online]. 11.6.2015. [cit. 7.6.2016]. Dostupný z: http://www.lidovky.cz/odpovedi.aspx?t=O150610_134412_708_msl&strana=3.

¹¹⁸ RAJKOVIČ, Ondřej. Armádní noviny. *Islámský stát*. [online]. 29.9.2014. [cit. 4.6.2016]. Dostupný z: <http://www.armadninoviny.cz/is-islamsky-stat.html>.

V jednotlivých zemích v letech 2010-2011 propukly lidové protesty. Demonstrující spojovali společné požadavky, na které se snažili upozornit. Důvody k protestům zahrnovaly nespokojenost s autoritativními režimy, nedodržováním lidských práv, ekonomickou a politickou situací, konkrétně nemožností podílet se na tvorbě politiky, potlačování odpůrců režimu nebo vysoká nezaměstnanost, špatná životní úroveň atd. V těchto zemích navíc docházelo ke zneužívání pravomocí státními institucemi a byla zde vysoká míra korupce.¹¹⁹

Jelikož se jedná o události, které se odehrály teprve nedávno a nevzniklo tedy na toto téma mnoho knižních publikací, nejvíce se toto problematikou zabývá elektronické zpravodajství. Tyto události mají nezpochybnitelný dopad na současnou situaci na mezinárodní scéně i na její vývoj do budoucna.

Průběh Arabského jara měl v jednotlivých zemích společný prvek a tím bylo nespokojené obyvatelstvo, které požadovalo odstoupení jednotlivých diktátorů, ukončení nedemokratických praktik režimů a také zlepšení své životní situace. V zemích jako byl Egypt pomohla protestujícím organizace Muslimské Bratrstvo. Ve všech zemích reagovaly režimy použitím násilí, avšak jeho míra se lišila. Například v Tunisku probíhaly protesty poměrně klidně ve srovnání s tvrdými boji v Libyi. Na protesty reagovaly odlišně i armády jednotlivých zemí. Jinak se k situaci postavily také armády v každé ze zemí, například v Libyi vyústily demonstrace v občanskou válku.

Po protestech došlo ke změnám ve vedení země a protestující požadovali zavedení demokratických principů do správy země. V jednotlivých zemích následovaly demokratické volby, což také zapříčinilo větší působení islámských extremistů. Situace v jednotlivých zemích byla po protestech odlišná. V Tunisku se začala formulovat občanská společnost, avšak působila zde islamistická Strana obnovy. V Egyptě také proběhly svobodné volby, avšak objevovaly se zde určité sklony k návratu k autoritářskému režimu. Situace v Libyi byla zcela odlišná. Protesty vyústily v občanskou válku, která společně s výskytem různých extremistických skupin zapříčinila nestabilitu země.

¹¹⁹ BERÁNEK, Ondřej. Lidovky. *Je Islámský stat největší hrozbou dnešního světa*. [online]. 11.6.2015. [cit. 7.6.2016]. Dostupný z: http://www.lidovky.cz/odpovedi.aspx?t=O150610_134412_708_msl&strana=3.

6 Pedagogická aplikace

Tato část mé diplomové práce je zaměřena na pedagogickou aplikaci zkoumaného tématu na gymnázium, v rámci výuky základů společenských věd, na aktivní zapojení žáků do hodiny a rozšíření jejich poznatků. Na gymnáziích by žáci měli umět vyjmenovat globální problémy, včetně válek a terorismu, nastínit možnosti jejich řešení a měli by umět vyjmenovat významné mezinárodní organizace, které napomáhají ke spolupráci mezi státy - např. NATO, OSN aj. To svědčí o uvědomění si nebezpečí islámského extremismu a důležitosti zařazení tohoto tématu do vzdělávacího systému.

V této části si ukážeme možnost pojetí tématu islámský extremismus prostřednictvím přípravy na hodinu. Téma islámský extremismus je velmi obsáhlé, a proto není možné se mu věnovat pouze v rámci jedné hodiny. Ve snaze o jednodušší pochopení bylo téma islámský extremismus rozděleno na několik podkapitol, které spolu navzájem souvisí.

PLÁN VYUČOVACÍ HODINY
ZÁKLADY SPOLEČENSKÝCH VĚD

Škola: Gymnázium

Ročník: IV.

Cíle hodiny: podnítit kritické myšlení studentů, jejich aktivitu, prohloubit mezioborové vztahy s předměty: dějepis, zeměpis, politologie a mezinárodní vztahy, právo

Vzdělávací oblast: Společenskovědní vzdělávání

Vzdělávací obor: Základy společenských věd

Tematický okruh: Politologie

Téma a obsah hodiny: islámský fundamentalismus

- brainstorming – islám a islámský fundamentalismus
- prezentace a zápis do sešitů
- pracovní listy – práce ve skupinách - vytvoření projektu
- prezentace projektů a jejich hodnocení

Metody:

A. Rozdělení dle pramene poznání a typu poznatků

1. Metody slovní

- Monologické metody (výklad)
- Dialogické metody (diskuze)
- Metody práce s textem (pracovní listy, internetové zdroje, knihy)

2. Metody názorně demonstrační

- Projekce statická

B. Rozdělení dle aktivity a samostatnosti studentů

- Metody sdělovací (řízení je na učiteli; student je pasivní, resp. aktivně naslouchá)
- Metody samostatné práce studentů (student pracuje samostatně, aktivita je zcela na něm)

C. Rozdělení dle fází výchovně vzdělávacího procesu

- Metody motivační a aktivizační (usměrnění zájmu a aktivity studentů)
- Metody expoziční (výkladová část, podávání učiva)
- Metody fixační (opakování, procvičování, prohlubování a upevňování učiva)

- Metody diagnostické a klasifikační (prověření a hodnocení studentských výkonů)

Formy:

A. Podle vztahu k osobnosti studenta

- výuka hromadná, kolektivní (práce učitele s celou třídou, různé typy vyučovacích hodin - motivační, výkladová, opakovací, zkoušecí, kombinovaného typu; samostatná práce studentů, ...);

B. Podle charakteru výukového prostředí a organizace práce

- výuka ve třídě (klasická třída s lavicemi, tabulí a další didaktickou technikou);

C. Podle délky trvání

- vícehodinová výuka (2 vyučovací hodiny; 2 x 45 minut);

Materiály a nutné vybavení: učebnice: Základy společenských věd

Pracovní listy

stolní počítač, interaktivní tabule

Vstupní informace – znalosti, dovednosti, postoje: z nižších ročníků a z předešlé hodiny

Postup hodiny:

1. Zahájení – motivace

- Brainstorming
- Diskuze na nové téma (5 min)

2. Hlavní aktivita

- Činnost učitele: vysvětlení a objasnění pojmů, termínů – fundamentalismus, Sayyid Qutb, Íránská islámská revoluce, Islámský džihád, Muslimské bratrstvo, extremisté, Tálibán, al-Káida, teroristické útoky, Islámská fronta spásy
- Činnost žáků: sledují prezentaci, poslouchají výklad, odpovídají na otázky a zapisují si do sešitů (30 min)

3. Zpětná vazba

- Činnost učitele: shrnutí učiva, krátké cvičení, zadání úkolů
- Činnost žáků: utvrzení učiva, práce ve dvojicích – pracovní listy – vytvoření projektů (40 min)

4. Dvojnásobná zpětná vazba:

- Činnosti žáků: prezentace projektů (15 min)
- Činnost učitele: hodnocení projektů.

Jak jsme si již řekli v první části této práce, islámský extremismus je spjat s islámem. Z tohoto důvodu jsme prezentaci uvedli základní informace o islámu, o Muhammadovi, Koránu. Následovalo šíření islámu a rozdělení muslimů na šiity a sunnity. Dále jsme si definovali základní pojmy jako fundamentalismus, islamismus, wahhábismus, salafismus a extremismus. Další hodina byla věnována Íránské islámské revoluci, Muslimskému bratrstvu, Tálíbánu či al-Kaidě.

Výuka tohoto tématu proběhla ve čtvrtých ročnících na gymnáziu v předmětu Základy společenských věd. Během hodiny bylo vystřídáno více metod a forem výuky. V rámci pojetí hodiny byla využita především metoda praktická, a to v podobě pracovního listu, díky tomu byli aktivně zapojeni do hodiny všichni žáci. K výkladu daného tématu byla použita prezentace doprovázená výkladem. Pro uvedení příkladů byla využita metoda názorně demonstrační v podobě obrázků představitelů jednotlivých skupin.

Díky využití pracovního listu byla zvolena metoda induktivní. Tato metoda umožňuje žákům zamýšlení nad daným problémem, což rozvíjí jejich logické myšlení.

Žáci pracovali na daných cvičeních ve dvojicích. Po splnění úkolů následovala společná kontrola. Po té, co se žáci seznámili s danou problematikou, vypracovali v rámci malých skupinek projekt. Díky kterému se rozvíjela spolupráce v kolektivu a zejména komunikace.

V rámci výuky byli u žáků rozvíjeny následující kompetence: kompetence k řešení problémů (schopnost žáka samostatně řešit zadané úkoly), kompetence občanská (pochopení důležitosti náboženské tolerance a její přijetí), kompetence sociální a personální (žák se umí sám rozhodovat a je schopen sebereflexe).

Toto téma spadá z pohledu zařazení do RVP pod vzdělávací oblast s názvem „Člověk ve společnosti“. Od žáka se očekávají následující výstupy: „(žák) *objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám*“.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo charakterizovat Islámský extremismus a jeho důsledky v mezinárodní politice v jednotlivých zemích a týkající se hnutí či politických stran islámského extremismu.

Objasnili jsme vývoj islámského extremismu v jednotlivých zemích na Blízkém východě, seznámili jsme se s představiteli islámského extremismu a s jejich idejemi. Diplomová práce zahrnovala také pedagogickou aplikaci zmíněné problematiky do výuky Základů společenských věd na gymnáziu.

V první kapitole jsme si definovali pojmy islám, islamismus, islámský fundamentalismus a s ním spojený extremismus. Pozornost byla věnována také salafistickému hnutí a wahhábismu. Vymezili jsme si počátky islamismu. Zaměřili jsme se na islámský fundamentalismus a s ním související proudy.

Ve druhé kapitole jsme věnovali pozornost jednotlivým státům, jejichž politické strany či hnutí ovlivnily rozvoj islámského extremismu.

V následující třetí kapitole jsme se zabývali projevy islámského extremismu v politické praxi. Vymezili jsme si nejvýznamnější konflikty, které zasáhly do mezinárodní politiky.

Čtvrtá kapitola pojednávala o tom, jak se změnilo vnímání politického extremismu po teroristických útocích 11. září 2001. Vymezili jsme si pojmy jako byly *Osa zla* či *válka proti teroru*.

V páté kapitole jsme věnovali pozornost přeměnám autoritativních režimů, kterou známe pod názvem Arabské jaro. Porovnávali jsme průběh těchto přeměn v jednotlivých zemích.

V šesté kapitole jsme se zaměřili na pedagogickou aplikaci dané problematiky do výuky Základů společenských věd na gymnáziu s využitím aktivního zapojení žáků do výuky a rozšířením jejich znalostí zkoumané oblasti. Tento cíl byl díky užití různých metod a forem výuky, pracovních listů, prezentace aj. naplněn.

Cíl práce byl naplněn. Vzhledem ke komplexnosti dané problematiky a k její aktuálnosti je obtížné dostatečně postihnout současný vývoj.

Seznam zkratek

AFN	Spojenectví národních sil
AIS	Islámská armáda spásy
AQI	al-Káidu v Iráku
BAAS	Socialistická strana arabské obrody
FIS	Islámská fronta spásy
FJP	Strana svobody a spravedlnosti
FLN	Fronta národního osvobození
GIA	Islámská ozbrojená skupina
GWOT	Válka proti terorismu
IS	Islámský stát
ISI	Islámský stát v Iráku
MEI	Hnutí za islámský stát
MIA	Islámským ozbrojeným hnutím
MSC	Mudžáhedínská rada šúry
MTI	Hnutí islámského směru
NIF	Národní islámská fronta
OIK	Organizace islámské konference
PDPA	Lidově demokratická strana Afghánistánu
RRV	Rada revolučního vedení
SPLM	Súdánské lidové osvobozenecké hnutí

Seznam použité literatury

BARŠA, Pavel. *Západ a islamismus: střet civilizací, nebo dialog kultur?* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN: 80-85959-96-8.

BERÁNEK, Ondřej. *Arabská revoluce – Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady.* Praha: Academia, 2013. ISBN: 978-80-200-2298-1.

BROŽ, Ivan. *Husajn kontra Chomejní: Irácko-iránská válka 1980-1988.* Praha: Epoque, 2007. ISBN: 978-80-87027-12-7.

HRBEK, Ivan. *Vznešený Korán.* Praha: A.M.S. trading, 2007. ISBN: 978-80-902419-0-9.

JAKL, Ladislav. *11. září 2001: deset let poté: sborník textů.* Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011. ISBN: 978-80-87460-06-1.

JOCH, Roman. *Proč právě Irák?: Příčina a důsledky konfliktu.* Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN: 80-204-1024-4.

KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy.* Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN: 80-7021-298-5.

KROPÁČEK, Luboš. *Islám a západ: historická paměť a současná krize.* Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN: 80-7021-540-2.

KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus.* Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN: 80-7021-168-7.

KŘÍŽEK, Daniel. *Arabské jaro – příčiny, průběh, důsledky – II. díl Sýrie a Arabský poloostrov.* Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. ISBN: 978-80-261-0441-4.

LOUŽEK, Marek. *Arabské jaro rok poté – naděje, nebo zklamání?* Praha: CEP, 2012. ISBN: 978-80-87460-11-5.

MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN: 978-80-7357-589-2.

MAREŠ, Miroslav. *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada, 2011. ISBN: 978-80-247-3797-3.

MAREŠ, Miroslav. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum Strategických studií, 2005. ISBN: 80-903333-8-9.

MENDEL, Miloš. *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN: 80-7108-088-8.

MENDEL, Miloš. *Náboženství v boji o Palestinu*. Brno: Atlantis, 2000. ISBN: 80-7108-189-2.

MENDEL, Miloš. *S puškou a Koránem. Pojmy a argumenty soudobého islámského fundamentalismu*. Praha: Orientální ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., 2008. ISBN: 978-80-85425-63-5.

NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: Americko-irácké války 1990-2003*. Praha: Epoque, 2010. ISBN: 978-80-7425-069-9.

PAVLINCOVÁ, Helena. *Judaismus Křesťanství Islám*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN: 80-7182-165-9.

ŠABACKÁ, Yvona. *Konflikt a politika velmocí na Blízkém východě. Libanon – bitevní pole velmocí*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN: 9788073802981.

Seznam elektronických zdrojů

AMANPOUR, Christiane. CNN's Amanpour. *Syrian Violence Continues, Child Torture in Syria, Eurozone Crisis*. [online]. 15.6.2012. [cit. 5.6.2016]. Dostupné z: <<http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/120615/ampr.01.html>>.

BERÁNEK, Ondřej. Lidovky. *Je Islámský stat největší hrozbou dnešního světa*. [online]. 11.6.2015. [cit. 7.6.2016]. Dostupný z: http://www.lidovky.cz/odpovedi.aspx?t=O150610_134412_708_msl&strana=3.

BERÁNEK, Ondřej. Natoaktual.cz. *Saúdská Arábie – vítěz Arabského jara?* [online]. 10.10.2011. [cit. 5.6.2016]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/saudska-arabie-vitez-arabskeho-jara-d6m-na_analyzy.aspx?c=A111010_110636_na_analyzy_m02.

COMMINS, David. *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*, University of Bergen Library. [online]. 2006. [cit. 10.6.2016]. Dostupné z: <http://www.ub.uib.no/index-e.htm>.

DANIEL, Jan. Afrika, konflikty, studie. *Alžírská občanská válka*. [online] 5.3.2012. [cit. 23.3.2016]. Dostupný z: <http://www.sekuritaci.cz/alzirska-obcanska-valka-1991/>.

HUBBARD, Ben. AP Impact : *Syria Rebels Divided at Times Violent. The Big Story*. [online]. 21.6.2012. [cit. 8.6.2012]. Dostupné z: <<http://bigstory.ap.org/article/ap-impact-syria-rebels-divided-times-violent>>.

KOSINA, Ondřej. Parlamentní listy. *Nežádoucí Arabské jaro v Saúdské Arábii*. [online]. 21.1.2012. [cit. 1.6.2016]. Dostupné z: <http://vasevec.parlamentnilisty.cz/blogy/nezadouci-arabske-jaro-v-saudske-arabii>.

LANG, Václav. Irák – Novinky.cz. *Irák*. [online]. [cit. 23.3.2016]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/irak>.

MÍKA, Robert. Security magazín. *Arabské jaro začalo před pěti lety v Tunisku, změnilo se na arabskou zimu*. [online]. 14.12.2015. [cit. 3.6.2016]. Dostupný z:

<http://www.securitymagazin.cz/zpravy/arabske-jaro-zacalo-pred-peti-lety-v-tunisku-zmenilo-se-na-arabskou-zimu-1404048438.html>.

MLEJNEK, Josef. Zaostřeno na Moderní dějiny, Evropa a svět po roce 1945. *Válka mezi Irákem a Íránem*. [online]. 2014. [cit. 18.3.2016]. Dostupný z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/valka-mezi-irakem-a-iranem/>.

MULLER, Zdeněk. MV1994-1 Muller.pdf. *Islamizmus – rizikový jev mezinárodních vztahů?* [online]. [cit. 2.6.2016]. Dostupný z: <https://mv.iir.cz/article/view/878/930>.

RAJKOVIČ, Ondřej. Armádní noviny. *Islámský stát*. [online]. 29.9.2014. [cit. 4.6.2016]. Dostupný z: <http://www.armadinoviny.cz/is-islamsky-stat.html>.

REINER, Tomáš. Novinky.cz – speciál: Irák. *Válka s Íránem*. [online]. 2009. [cit. 20.3.2016]. Dostupný z: <http://special.novinky.cz/irak/valka-s-iranem.html>.

SEDLÁŘOVÁ, Barbora. PressExpress.eu. *Jak začalo Arabské jaro?* [online]. [cit. 2.6.2016]. Dostupný z: <http://www.pressepress.eu/analyzy/jak-zacalo-arabske-jaro>.

Syria: ICRC and Syrian Arab Red Crescent maintain aid effort amid increased fighting. [online]. ICRC. 17.7.2012. [cit. 7.6.2016]. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/update/2012/syria-update-2012-07-17.htm>.

Syrská revoluce. *Detailní průběh politického konfliktu v Sýrii*. [online]. [cit. 4.6.2016]. Dostupné z: <http://www.syrskarevoluce.cz/udalosti-na-casove-ose/>.

ŠLECHTA, Ondřej. Revue politika. *Případ Libye*. [online]. 22.6.2012. [cit. 5.6.2016]. Dostupný z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/1675/pripad-libye>.

ŠVAMBERK, Alex. Afghanistan – Novinky.cz. *Afghanistan*. [online]. [cit. 22.3.2016]. Dostupné z: <http://tema.novinky.cz/afghanistan>.

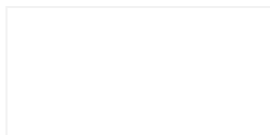
TELIČKA, Marek. 100+1 zahraniční zajímavost. *Libye: Zlobivé dítě Afriky*. [online]. 18.4.2013. [cit. 25.3.2016]. Dostupný z: <http://www.stoplusjednicka.cz/libye-zlobive-ditko-afriky>.

WIKTOROWICZ, Quintan. *Anatomy of the Salafi Movement*. [online]. 2006. [cit. 8.6.2016].
Washington, D.C. Dostupné z:
http://archives.cerium.ca/IMG/pdf/WIKTOROWICZ_2006_Anatomy_of_the_Salafi_Movement.pdf.

Anotace

Jméno a příjmení:	Monika Kunrtová
Katedra:	Společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Islámský extremismus a jeho důsledky v mezinárodní politice
Název v angličtině:	Islamic extremism and the consequences in foreign policy
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na islámský extremismus a jeho důsledky v mezinárodní politice a zvláště je věnována pozornost Arabskému jaro v jednotlivých zemích na Blízkém východě. Práce se neorientuje pouze na teoretické poznatky, ale i na praktické působení.
Klíčová slova:	Islám, islamismus, islámský extremismus, kolonialismus, politický extremismus, Arabské jaro, občanská válka, Islámský stát v Iráku a v Levantě.
Anotace v angličtině:	My theses is focused on islamic extremism and the consequences in foreign policy. Especially it is paid attention to The Arab spring in teh states of Arab world. The theses is not specialised only in theoretical findings but also in practical findings.
Klíčová slova v angličtině:	Islam, Islamism, islamic extremism, colonialism, political extremism, The Arab spring, Civil War, Islamic Sate of Iraq and the Levant
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Pracovní list Příloha č. 2: Prezentace
Rozsah práce:	94 stran
Jazyk práce:	česky

Seznam příloh

Příloha č. 1: Pracovní list

Příloha č. 2: Prezentace

Příloha č. 1: Pracovní list

Pracovní list: Islámský extremismus

Jaký je význam slova fundamentalismus? O co se opírá? Jaký je jeho cíl?

Setkáváme se fundamentalismem i mimo islám? Uveďte konkrétní příklady/projevy:

Vyhledejte na mapě a vyjmenujte země, které patří do tzv. arabského světa. Znáte i hlavní města těchto států?

Co víte z hodin dějepisu o vývoji v arabském světě od vzniku islámu dosud? Kdo tuto oblast ovládal ve středověku, v novověku a ve 20. století? Pokuste se vypsát stěžejní informace:

Jak je islámskými fundamentalisty vnímána přítomnost USA v arabském světě? Uveďte konkrétní akce USA na Blízkém východě, které dlouhodobě provokují mnoho Arabů:

Která země byla napadena ze strany USA v roce 2003? Jak byl tento útok zdůvodněn? Byl tento útok schválen Radou bezpečnosti OSN?

Mají USA stále vojenskou přítomnost v některých arabských státech?

Proč myslíte, že se USA angažují právě v tomto regionu tisíce kilometrů od svých hranic?

Zjistěte, který stát na Blízkém východě je trvale podporován ze strany USA a koalice arabských států proti němu ve 20. století vedly několik válečných konfliktů.

Zjistěte, jakou skupinu ve výše zmíněném státu podporují ostatní arabské státy. Co pro ni prosazují?

V roce 2011 proběhla řada protivládních protestů v arabských státech. Víte, ve kterých? Proti čemu demonstrující protestovali?

Zjistěte, jaké společné problémy řeší v současnosti arabské státy a vypište je:

O co usiluje islamismus? V čem vidí lék na problémy společnosti?

Jak interpretují extrémisté korán? Existuje v islámském světě jediná centrální duchovní autorita? Kdo určuje „závazný“ výklad koránu a dalších svatých textů?

Jak – dle víry extrémistů – budou odměněni mučedníci, když se obětují ve svaté válce?

Uveďte tři příklady (údajného) vnitřního rozkladu a degenerace, které S. Qutb viděl na životě v USA:

Jak se jmenovala egyptská opoziční organizace, do které Qutb vstoupil?

Pokuste se zjistit, hraje-li tato (výše zmíněná) organizace v současném Egyptě nějakou roli.

Kdo byl odstraněn a kdo se naopak dostal k moci při revoluci v Íránu? Pro koho byla revoluce v Íránu povzbuzením?

Příloha č. 2: Prezentace

Příloha č. 1

Slide č. 1

Slide č. 2

Islám

- Nejmladší z velkých světových náboženství, zrodil se na Arabském poloostrově
- Monoteistické náboženství
- Slovo islám znamená „podrobení se“ či odevzdání se Bohu (arabsky Alláh)
- Stoupenec islámu se nazývá muslim, což znamená „ten, kdo se podřizuje Alláhu“
- Počet muslimů je 1 až 1,8 miliardy, což z islámu činí po křesťanství druhé největší náboženství světa

Slide č. 3

Muhammad

- Považuje se za zakladatele islámu.
- V českém překladu Požehnaný, nar. roku 570 - **Mekka**.
- Byl z rodu Kurajšovců, v mládí u strýce, později se oženil se starší zbohatlou vdovou.
- Archanděl Gabriel - **1.zjevení**, přikázal mu kázat, během 10-15 let úplné zjevení Písma (Korán).
- Začal kázat – pobouření – byl nucen uprchnout z Mekky do **Mediny** - město Prorokovo. Stalo se to v roce **622** (hidžra) - **počátek islámského letopočtu**.
- Stal se v Medíně vládcem.
- Roku **631** dobyl Mekku – rozšíření islámu.
- Zemřel roku **632**.

Slide č. 4

Korán

- Posvátná kniha muslimů.
- Podle muslimů Mohamedovi nadiktoval prostřednictvím archanděla Gabriela sám Bůh
- Korán ve skutečnosti vznikl mnoho let, předával se z generace na generaci.
- Obsahuje 114súr (kapitol), 6000 veršů.
- Do jednoho celku byly súry (kapitoly) poskládány teprve po Prorokově smrti.
- Muslimové věří ve stvoření světa a člověka, v existenci andělů a ďábla a také v poslední soud, při kterém lidé předstoupí před Boha a jejich skutky budou váženy.

Slide č. 5

Šíření islámu

- Muhammad zahájil první vojenské výpravy (**Džihád**).
- Islám se šířil - počet muslimů rychle rostl, byly uskutečněny grandiózní vojenské výboje.
- Dosavadní velmoci zeslábly, nedokázaly čelit náporu pouštních jezdců.
- Při svém vzniku se islám nejprve šířil na Arabském poloostrově, v 8. st. do Egypta.
- Během padesáti let dobytá celá Persie, severní Afrika, Španělsko, odkud byl později vytěsněn křesťanstvím.
- Později se islám dostal také do Malé Asie, Indie a na Malajský poloostrov
- 661 - rozštěpení na dvě větve: **sunnity** a **šíity**.
- Politická příčina - Muhammad zemřel bez závěti - spor o to, kdo se stane **chalífou** - Prorokovým zástupcem na zemi a vůdcem všech věřících.

Slide č. 6

Šíité

- 10% muslimů.
- Tzn. Alího strana.
- Právo na nástupnictví mají pouze Prorokovi pokrevní příbuzní-bratranec Alí. (Mohammad nezanechal žádného syna.)
- Jedná se o radikálnější větev, která je spojena s tajemným výkladem Koránu.
- Odmítají veškerou literaturu kromě Koránu.
- Šíitský islám je dynamičtější a mnohem otevřenější novým myšlenkám.
- Projevoval se sklon k autoritářství, agresivitě a nezřídkou i k terorismu. Dnes převaha v Iránu a Iráku, pouť i do Mašhadu (hrob Alího).

Slide č. 7

Sunnité

- Tvoří 90% všech muslimů.
- Tvrdí, že Mohamedovým nástupcem nemusí být nikdo z jeho příbuzných.
- Poukazovali na Prorokovo doporučení, že si muslimové mají volit do čela toho z nich, kdo se těší největší úctě a vážnosti, někdo z vedení obce.
- Neřídí se jen Koránem, ale i Sunnou - sbírka textů, 7.-9. st., která vypráví o Mohammedově myšlení a životě.
- Dnes převaha ve většině islámských zemí.

Slide č. 8

ISLÁMSKÝ FUNDAMENTALISMUS

- **fundamentalismus = návrat ke kořenům, k doslovným základům víry**
- „Fundamentalismus je přesvědčení (nejčastěji náboženské) o absolutnosti vlastní pravdy, spojené s netolerancí k odlišným názorům. Je charakterizován nekritickým přístupem k pramenům daného náboženství, jehož základní požadavky prosazuje násilím, obvykle spojeným se státní mocí.“
- „Islámský fundamentalismus představuje bouřlivě vzniklou obranu proti západní nadvládě, kterou doprovázel mocný cizí vliv v oblasti civilizace, hospodářství a duchovna.“
- Islámský fundamentalismus jako pojem se začal vytvářet na počátku 70. let 20. století

Slide č. 9

- **ISLAMISMUS** - obnova, oživení nebo návrat k islámským hodnotám
- navázal na **WAHÁBBISMUS**, hnutí založené koncem 18. století
- SALAFISMUS - hnutí islámského reformismu
- **USILUJE O ODSTRANĚNÍ MODERNÍCH PRVKŮ ZE SPOLEČNOSTI.**
- Podle něj **islamizace (fundamentalizace) společnosti** - tedy návrat ke kořenům – automaticky vyřeší veškeré politické, ekonomické i sociální problémy.

Slide č. 10

- př. snaha o zakomponování šari' y (islámského práva) do systému zákonů
- z islamismu, resp. fundamentalismu vycházejí proudy umírněné, které se soustředí na vnitřní duchovní svět, ale i radikální, které schvalují nebo dokonce nařizují využití terorismu
- Extrémisté, resp. teroristé věří, že za násilný čin ve jménu islámu, při němž zabijou, budou v nebi odměněni hojností jídla, pití a sexuálních požitků (každý z nich má mít na věčnosti k dispozici 72 panen).
- potvrzení svého radikalismu hledají a nalézají v Koránu
- Korán však stejně tak jako každý text umožňuje širokou škálu interpretací

Slide č. 11

SAYYID QUTB A „DEGENEROVANÁ AMERICKÁ SPOLEČNOST“

1949. SAYYID QUTB, ŠKOLNÍ INSPEKTOR Z EGYPTA - VYSLÁN DO USA, aby tam studoval tamější školství.

Ze svých zážitků z USA vypracoval Qutb vlivný myšlenkový systém, který přímo inspiroval ty osoby, které narazily letadly do Světového obchodního centra dne 11. září 2001.

Během cesty po USA začínal mít ke Spojeným státům stále větší odpor.

Za prosperitou USA viděl známky vnitřního rozkladu a degenerace:

vulgárnost, korupce, materialismus, sobeckost, povrchnost - všude se mluvilo jen o filmových hvězdách a o cenách automobilů. Byl také znepokojen, že Američané tráví obrovské množství času péčí o trávníky.

Qutb byl přesvědčen, že pod povrchem obyčejného amerického života vidí jeho nebezpečnou podstatu.

Slide č. 12

ISLÁMSKÁ ELITA MUSÍ PROHLÉDNOUT ILUZI SVOBODY

- po návratu do Egypta (1950) - úvahy o novém typu společnosti;
- měla využívat všech moderních výtěžků (západní věda a technika), ale ústřední roli měl hrát
- politický islám – ten měl individualismus zkrátit
- islám měl poskytnout morální rámec, který by zabránil lidem, aby se stávali obětí svých sobeckých tužeb
- Qutb si uvědomil, že se americká kultura už šíří i do Egypta a tamější masy se stávají obětí jejího svůdného snu. Masy už propadly sobeckým touhám.
- je třeba, aby vznikla nová elita, avantgarda (čistá, jednotná, mimo korupci) – která by vedla masy k tomu, aby realizovaly vyšší pravdu

Slide č. 13

- Qutb se stal politickým aktivistou, vstoupil do organizace **Muslimské bratrstvo**, která usilovala o to, aby islám hrál v egyptské společnosti vedoucí úlohu.
- **1952 podpořilo toto bratrstvo revoluci, vedenou generálem Násirem**, která svrhla pozůstatky britské nadvlády.
- Avšak **Násir** dal rychle najevo, že nový **Egypt bude světskou společností, která bude napodobovat západní vzory**. Rychle uzavřel spojení s Amerikou a CIA začala v Egyptě organizovat pro nový režim bezpečnostní složky.
- **Muslimské bratrstvo se tedy začalo organizovat proti Násirovi.**
- **1954 byli Qutb a další vedoucí představitelé bratrstva zatčeni egyptskou bezpečností...**

Slide č. 14

- **Represe** proti členům Muslimského bratrstva, obviněného ze spiknutí, jehož účelem bylo svrhnout Násira.
- Qutb byl zatčen a mučen - **podstatně zradikalizoval svou filozofii.**
- **Násir odsoudil Qutba K SMRTI A 29. SRPNA 1966 BYL QUTB POPRAVEN.**

Slide č. 15

- ÍRÁNSKÁ ISLÁMSKÁ REVOLUCE = NASTOLENÍ VLÁDY ISLÁMSKÝCH ŠÍTSKÝCH FUNDAMENTALISTŮ**
- **1977–1979: různorodá OPOZICE PROTI ZKORUMPOVANÉMU A SVĚTSKÉMU REŽIMU ŠÁHA MUHAMMADA REZY PAHLAVÍHO** (vládl 1941–1979) – demonstrace v Teheránu
 - Hlavní jednotlivi figurov šáhových odpůrců se stal **ŠÍTSKÝ DUCHOVNÍ =**
 - **ÁJATOLLÁH RÚHOLLÁH CHOMEJNÍ** (nejprve režimem uvězněn a později vyhoštěn ze země): v exilu vypracoval doktrínu o „nadvládě teologa“, později aplikovanou při přeměně státu na teokracii

Slide č. 16

- požadavky: rezignace šáha, propuštění politických vězňů a návrat Chomejního z pařížského exilu
- 16. ledna 1979 stále silnější protesty – šáh odletěl do USA
- 1. února 1979 - příjezd Chomejního do Teheránu
- **CHOMEJNÍ se SPOLU S RADOU ŠÍITSKÉHO DUCHOVENSTVA** stal de facto **NEOMEZENÝM VLÁDCEM ZEMĚ**
- prosadil **REFERENDUM O PROKLAMACI ISLÁMSKÉ REPUBLIKY** –
- ta se stala **TEOKRATICKÝM STÁTEM** – náboženská kontrola všech státních funkcí a podřízení všech politických stran ideovému dozoru náboženské rady
- **OFICIÁLNÍ ÍRÁNSKOU IDEOLOGIÍ SE STAL ŠÍITSKÝ ISLÁM FUNDAMENTALISTICKÉHO CHARAKTERU**

Slide č. 17

- **ZPŮSOB ODMÍTÁNÍ EUROATLANTICKÉ KULTURY** (UPEVNĚNÁN DĚMONIZACÍ SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH)
- SE STAL PŘÍKLADEM PRO DALŠÍ NÁBOŽENSKÁ MUSLIMSKÁ HNUTÍ, NAPŘ. PRO TALIBÁN
- Írán je Spojenými státy obviňován z podpory mezinárodního terorismu a extremistických hnutí.

Slide č. 18

- **SITUACE V EGYPTĚ**
- **KONCEM ROKU 1980 ZALOŽILI QUTBOVI STOUPENCI** organizaci jménem
- **ISLÁMSKÝ DŽIHÁD**. Rozhodli se, že usmrtí Sadata.
- **6. 10. 1981** – Sadata zavraždila skupina armádních důstojníků, členů organizace Islámský džihád. Avšak Egypťané proti režimu nepovstali...

Slide č. 19

- 1979 – útok SSSR na Afghánistán – **PROTI RUSŮM VEDENA SVATÁ VÁLKA = DŽIHÁD.**
- CIA – podporovala islámské **BOJOVNÍKY ZA SVOBODU = MUDŽÁHIDY** – americké peníze a zbraně přes pákistánské hranice do Afghánistánu.
- Agenti CIA vycvičili mudžahidy v technikách zabíjení a v terorismu, včetně umísťování bomb do automobilů.
- **ARABOVÉ DO AFGHÁNISTÁNU.**
- **ABDULLAH AZAM** byl charismatický náboženský vůdce, který začal organizovat arabské dobrovolníky v Afghánistánu.

Slide č. 20

- Azam považoval **boj proti Sovětům za první etapu v daleko širší revoluci**
- byl členem **Muslimského bratrstva**, které chtělo, aby hrál islám politickou roli a aby začal vládnout muslimským společnostem
- **AZAMOVA STRATEGIE NENÁSILÍ**
- zkorumpované režimy v muslimských zemích musejí být svrženy politickými prostředky
- **PŘIMĚL VŠECHNY BOJOVNÍKY, ABY PŘÍSAHALI, ŽE NEBUDOU PRO REALIZACI SVÝCH CÍLŮ POUŽÍVAT TERORISMU PROTI CIVILISTŮM.**
- Jedním z nejbližších Azamových poradců byl jeden Saúdský Arab: **USÁMA BIN LADÍN – dodával finance...**

Slide č. 21

- EXTREMISTÉ DO AFGHÁNISTÁNU**
- 1985 – do Afghánistánu přichází nová síla, která začala zpochybňovat Azamův přístup – **extremní, radikální islámci, kteří**
 - začali být **propouštěni z vězení v celém arabském světě a deportováni do Afghánistánu**
 - jedním z nejmenších byl **Ayman Zawahiri**
- ODMÍTÁNÍ DEMOKRACIE - demokratický politik není muslim**
- Zawahiri byl přesvědčen, že **demokracie vede politiky v muslimských zemích k tomu, že zaujmají postavení, jako by byli zdrojem veškeré moci a autority.**
 - Přitom **odmítají vyšší autoritu Koránu.** To tedy znamená, že už to nejsou skuteční muslimové.

Slide č. 22

- Každý (muslim), který se nějak podílí na parlamentní demokracii nebo na nějaké politické straně, nebo každý, kdo chodí volit nebo doporučuje lidem, aby se účastnili voleb, tím absolutně odmítá Korán. A z toho vyvozovali, že když muslim odmítá Korán, **musí být usmrčen.**
- Zawahiri a jeho skupinka se etablovali v Pešaváru. Začali tuto novou ideologii šířit mezi zahraničními bojovníky a tak **zradikalizovali islámské hnutí.**
- Odmítali **veškerý americký vliv na svatou válku** v Afghánistánu, protože Amerika byla zdrojem výše zmíněné korupce.

Slide č. 23

MÝTUS TRIUMFÁLNÍHO VÍTĚZSTVÍ

- 1987 rozhodl Michail Gorbačov, že stáhne ruská vojska z Afghánistánu.
- Gorbačov požádal Američany, aby mu pomohli vyjednat mír, který by vytvořil v Afghánistánu stabilní vládu.
- Avšak USA se rozhodli pomáhat mudžahidům, dokud neodejde poslední Rus, bez jakéhokoliv vyjednávání. O budoucnosti v Afghánistánu pak rozhodnou bojovníci za svobodu, zdůraznili.
- Gorbačov varoval Američany, že **jestliže umožní mudžahidům ovládnout Afghánistán, budou triumfovat neextremnější formy islamismu.**
- Když sovětská vojska opustila Afghánistán, Američané i islámisté začali být přesvědčeni, že nejen zvítězili ve válce o Afghánistán, ale že způsobili začátek pádu celé říše zla.

Slide č. 24

- Islamisté věřili, že to byli právě oni, kteří porazili Sovětský svaz. **Islamisté začali být přesvědčeni, že toto velké vítězství vyvolá revoluci, která proběhne celým arabským světem a svrhne arabské režimy.**
- Nechtěli si připomínat, že **bez amerického vojenského výcviku a americké vojenské pomoci nemohli dokázat ničeho a že Sověty vyhnali Afghánci, nikoliv arabští džihadisté.**
- Ale mýtus tvrdil, že zvítězili v této válce právě džihádští islámisté, že to byl triumf džihádu. Tento mýtus se stal nesmírně vlivným a stal se mobilizující silou pro islámce po celém světě.

Slide č. 25

- Po stažení sovětských vojsk v roce 1988 se Afghánistán propadl do chaosu.
 - Mudžáhidové se nejprve obrátili proti komunistické Nadžibuláhově vládě, kterou v roce 1992 svrhli – poté se jednotlivé skupiny pustily do krvavých vzájemných bojů - z nich vyšel vítězně
- TÁLIBÁN.**
- U zrodu Tálibánu stálo na počátku devadesátých let málo známé studentské hnutí v Kandaháru, ve kterém kromě pašunských studentů působili i jejich učitelé z náboženských škol. Právě tuto skupinu začal podporovat Pákistán, aby neztratil vliv v Afghánistánu.
 - Pákistánská tajná služba ISI, která po celá osmdesátá léta podporovala mudžáhidy, nechtěla v zemi ztratit vliv a vsadila na Tálibán, protože Paštuni jsou v Afghánistánu nejpočetnější a značné množství jich žije i v kmeny ovládaných oblastech pákistánské Severozápadní hraniční provincie.

Slide č. 26

- V čele Tálibánu stál od jeho vzniku **Mulla UMAR - bývalý velitel jedné ze skupiny mudžáhidů**. V bojích proti Sovětům také přišel o oko.
- **UMAROVÍ SE PODAŘILO RYCHLE ZÍSKAT ZNAČNÝ POČET BOJOVNÍKŮ Z ŘAD STUDENTŮ NÁBOŽENSKÝCH ŠKOL V AFGHÁNISTÁNU I PAKISTÁNU I Z ŘAD AFGHÁNSKÝCH UPRCHLÍKŮ**. Rychle se mu podařilo ovládnout značnou část země, protože se jí snažil sjednotit na základě islámu a pašunského nacionalismu.
- **TÁLIBÁN RYCHLE OVLÁDL AFGHÁNISTÁN**

Slide č. 27

- v listopadu 1994 se Umarovi podařilo dobýt Kandahár na jihu země
- v roce 1996 získal Tálibán velkou podporu ze zahraničí a posílilo ho také to, že se do Afghánistánu přesunul Usáma bin Ládín
- Kábul byl obsazen 26. září 1996
- v zemi byla uplatněna nejtvrďší verze islámského práva šaría:
- včetně poprav, kamenování, utínání končetin a bičování, zakázána byla televize, film i hudba, sportovní utkání, vepřové maso, šachy, počítače i alkohol
- ženy musely chodit zcela zahalené, bez doprovodu nesměly na ulici a měly zakázáno pracovat, současně ale režim zakročil proti pěstování opia, jehož produkce výrazně klesla

Slide č. 28

- po útocích z 11. září 2001 Tálibán Usámu bin Ládína nevydal do Spojených států, které o to žádaly
- vláda Tálibánu byla svržena při invazi Spojených států a dalších zemí NATO na konci roku 2001.
- většina vyšších velitelů Tálibánu utekla do kmenových oblastí sousedního Pákistánu,
- zejména do obou Vaziristánů, kde našli bezpečné útočiště i příslušníci Al-káidy...

Slide č. 29

- AL-KÁIDA (ZÁKLADNA)**
- založena na konci 80. let 20. století
 - Její počátky však sahají již do doby okupace Afghánistánu sovětskými vojsky – řada jejích členů se rekrutovala z arabských mudžáhidů, kteří v té době bojovali proti okupačním sovětským vojskům.
 - Po odchodu sovětských vojsk tak v zemi zůstaly velké skupiny bojovníků, kteří byli velmi dobře vyzbrojeni a kvalitně vycvičeni v boji.
 - S řadou z těchto mudžáhidů navázal Usáma bin Ládín kontakt a nabídl jim místo v nově vznikající rýze islámské organizaci al-Káida.
 - Došlo tak kuriózně k situaci, kdy se americké zbraně obrátily proti Američanům a západní Evropě a dodnes jsou některé z nich součástí výzbroje arabských teroristů.

Slide č. 30

- Dle vlastních prohlášení pokládá za svůj prioritní cíl nastolení rýze muslimských států (např. chalífátu) na celém Arabském poloostrově a šíření islámské víry do jiných zemí.
- Za svého hlavního nepřítele přitom označuje USA, které viní z drancování arabského ropného bohatství a snahu o dosažení rozhodujícího vlivu v této oblasti.
- Osočuje však i řadu evropských zemí, především Velkou Británii, z výrazné podpory amerických vojenských operací, díky čemuž údajně nebudou váhat teroristicky útočit na evropské cíle.

Slide č. 31

Organizační schéma al-Káidy

- je vytvořeno velmi propracovaně. Celá struktura se skládá z tříčlenných skupinek (buněk), jejichž členové se znají navzájem.
- Velitelé nad nimi jsou opět v kontaktu s pouze třemi buňkami a tak až prakticky k vrcholnému velení.
- Výhoda této struktury je především v jejím **utajení a jen velmi obtížné infiltraci zvenčí**.
- Pokud dojde k prozrazení jedné tříčlenné skupiny a její členové jsou pozatýkáni, nemohou prakticky prozradit žádného dalšího člena, kromě svého přímého velitele. A pokud se jemu podaří uniknout, stopa zde definitivně končí.
- Účinnost systému dokazuje i současná praxe, kdy přes intenzivní pátrání americké armády a tajných služeb dochází k zatčení špičkové postavených mužů al-Káidy jen velmi sporadicky.

Slide č. 32

- Je běžné, že členové uvedených buněk pracují po dlouhou dobu jako tzv. „spící agenti“, což znamená, že **nevyvíjejí žádnou vlastní teroristickou činnost a žijí ve společnosti naprosto skrytě**.
- Teprve v případě potřeby, např. **po několika letech, je terorista aktivován** a provede předem dohodnutou práci.
- **K vzájemné komunikaci používají členové al-Káidy i velmi moderní metody včetně internetu a šifrovaných zpráv**, které jsou jen velmi těžké rozluštit.

Slide č. 33

ISLAMISTÉ V ARABSKÝCH ZEMÍCH

- Začátkem devadesátých let začínaly získávat v arabském světě obrovskou lidovou podporu islámské politické strany.
- V ALŽÍRSKU zvítězila Islámská fronta spásy v místních volbách a bylo zjevné, že určitě vyhraje nadcházející všeobecné volby.
- Zároveň začalo V EGYPTĚ získávat masovou podporu a stále větší počet křesel v parlamentě **Muslimské bratrstvo**.
- Obě strany se přibližovaly k moci prostřednictvím idealistické vize.
- Chtěly používat islám politickým způsobem a jeho prostřednictvím vytvořit pokojnými prostředky nový druh vzorné společnosti.

Slide č. 34

- Vlády v Egyptě i v Alžírsku čelily obrovskému dilematu. V ohnisku islámské vize byla představa, že se Korán musí stát politickým rámcem pro společnost.
- Na základě Koránu musí vzniknout absolutní soustava zákonů, o nichž se nebude smět diskutovat a ty budou muset dodržovat všichni politikové. Z toho vyplývalo, že politické strany by se staly irelevantními.
- Lidé se chystali dát moc stranám, které plánovaly využít své moci k likvidaci demokracie.
- Tváří v tvář tomuto dilematu se **armáda v Alžírsku** rozhodla zasáhnout. A v červnu 1992 **provedla puč**. Okamžitě zrušila volby. Masové protesty islamistů byly potlačeny násilím a jejich vedoucí představitelé byli zatčeni.
- I **vláda v Egyptě násilně zasáhla**. Zatkla stovky členů Muslímského bratrstva a zakázala této organizaci jakoukoliv politickou činnost.

Slide č. 35

ISLÁMŠTÍ EXTREMISTÉ ZAHÁJILI VRAŽDĚNÍ

- Pro islamisty byly zásahy vlád dramatickým potvrzením jejich přesvědčení, že západní systém demokracie je zkorumpovaný podvod.
- **ORGANIZACE RADIKÁLNÍCH ISLAMISTŮ** začaly organizovat násilné revoluce v Alžírsku a v Egyptě. Měl to být začátek svaté války, který měl osvobodit muslimský svět od korupce. Extremisté začali vést svou vlastní svatou válku.
- **ODMÍTLI VEŠKERÉ KOMPROMISY S UMÍRNĚNÝMI ORGANIZACEMI**. Měli představu, že ozbrojený předvoj bude schopen uchvátit moc.
- Byli přesvědčeni, že se jim podaří napodobit afghánské „vítězství“, že se jim podaří vytvořit islámský stát v Alžírsku, v Egyptě a v dalších zemích.

Slide č. 36

- Mysleli si, že je hromadně podpoří muslimské obyvatelstvo.
- V Alžírsku, v Egyptě a v dalších arabských zemích **DOŠLO K VLNĚ ISLAMISTICKÉHO TERORU** i proti civilnímu obyvatelstvu (islamisté byli přesvědčeni, že je zdegenerované ve stavu džahilia a jediná cesta k nápravě je „léčba šokem“).
- **Ayman Zawahiri a Usama bin Ladin** měli v 90. letech základnu v Súdánu – jako vedoucí ideologové revoluce cestovali po celém arabském světě a radili jiným organizacím ohledně strategie.

Slide č. 37

- **KOLEM ROKU 1997 ISLÁMSKÁ REVOLUCE UŽ ZCELA SELHÁVALA. TISÍCE LIDÍ DEMONSTROVALY PROTI ISLÁMISTICKÝM ORGANIZACÍM.** Byly zděšeny násilím.
- 1998 – zaútočila skupina egyptských islamistů u vykopávek v Luxoru na turisty. 38 z nich bylo usmrceno během tří hodin náhodného násilí. **MASAKR ŠOKOVAL EGYPTSKOU VEŘEJNOST**
- **A VEDOUcí ISLÁMSKÝCH ORGANIZACÍ BYLI PŘINUCENI VYHLÁSIT PŘIMĚŘÍ.**
- V Alžírsku pokračovalo v činnosti několik organizací. Začaly posléze bojovat proti sobě a začaly se – podle logiky své ideologie – navzájem vraždit.
- **V ROCE 1996 SE BIN LADIN A AYMAN ZAWAHIRI VRÁTILI DO AFGHANISTÁNU,** kde se poprvé setkali deset let předtím. Tehdy si mysleli, že islamismus může být úspěšný jako lidové revoluční hnutí. Nyní ale **STALI TVÁŘÍ V TVÁŘ PORAZČE.**

Slide č. 38

- **VEŠKERÉ POKUSY SVRHNOUT REŽIMY V ARABSKÉM SVĚTĚ SELHALY. LIDÉ SE V DŮSLEDKU UŽÍVÁNÍ NÁSILÍ OBRÁTILI PROTI NIM.**
- **V KVĚTNU 1998** pozvali bin Ladin a Zawahiri skupinu novinářů na tiskovou konferenci, kde **OZNÁMILI NOVOU SVATOU VÁLKU.**
- **NOVÝ DŽIHÁD BYL ZAMĚŘEN PŘÍMO PROTI SPOJENÝM STÁTŮM.**
- Usáma bin Ládín byl zastřelen 2. května 2011 příslušníky elitních jednotek amerického námořnictva Navy SEALs v jednom z domů severopákistánského města Abbottábád.

Slide č. 39

- ### Arabské jaro
- 2010 - 2011 propukla v arabském světě série občanských nepokojů – změny na Blízkém východě.
 - Většina arabských států byla ovládána autoritářskými režimy
 - Zapojení velkého množství radikálních islamistů a džihádistů do konfliktu
 - Tunisko, Egypt, Sýrie, Alžírsko...

Slide č. 40

Islámský stát (IS)

- - radikální sunnitská džihádistická organizace, která pod názvem Islámský stát v Iráku a v Levantě (ISIL) od roku 2013 působila v Sýrii
- Abú Musa Zarkáví
- **Islámský stát v Iráku (ISI) - 2006**

Slide č. 41

Použitá literatura:

- *Encyklopedie - Světový terorismus*. 1. vyd. Praha : Svojtka&Co, 2002. ISBN: 8072373404.
- MÜLLER, Z. *Islám a islamismus - dilema náboženství a politiky*. 1. vyd. Praha : Academia, 2010. ISBN: 9788020018182.
- MENDEL, M. *Džihád. Islámská koncepce šíření víry*. 1. vyd. Brno : Atlantis, 1997. ISBN: 9788071083160.
- KROPÁČEK, L. *Bližký východ na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 1999. ISBN 8070212985.
- BÍZOVÁ Kateřina. Bezpečnostní zpravodaj, *Fundamentalismus – islámský fundamentalismus*. 1.12.2013 [cit. 25.5.2016]. Dostupný z WWW: <http://www.bezpecnostni-zpravodaj.cz/fundamentalismus-islamsky-fundamentalismus/>